

UD 15. Os procesos xeolóxicos esóxenos

Índice:

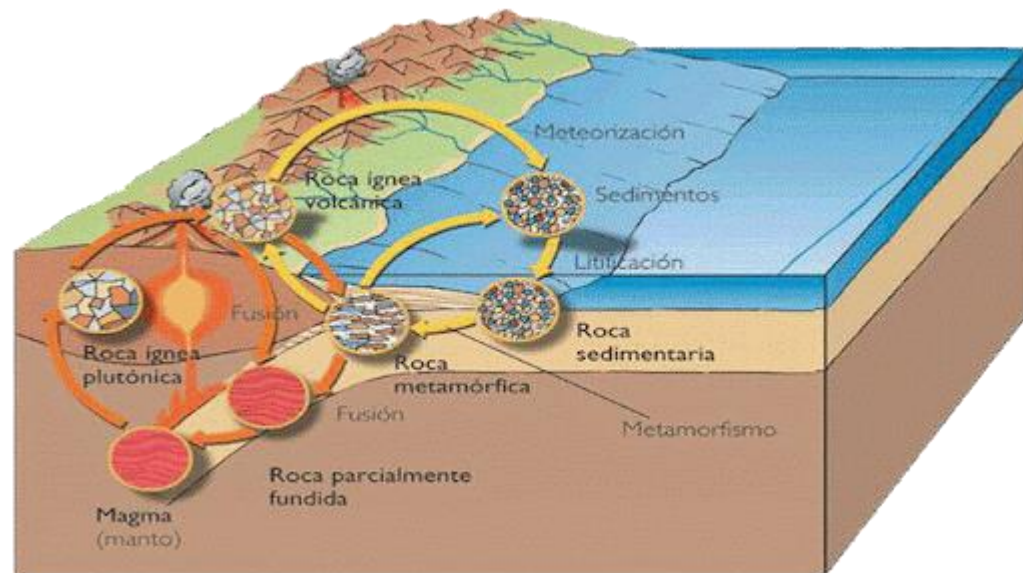
1. Os procesos xeolóxicos externos
  - 1.1. Meteorización
  - 1.2. Transporte
  - 1.3. Sedimentación
2. A formación das rochas sedimentarias
  - 2.1. A diaxénese
3. Tipos de rochas sedimentarias

1. Os procesos xeolóxicos externos

A Terra é un organismo dinámico:

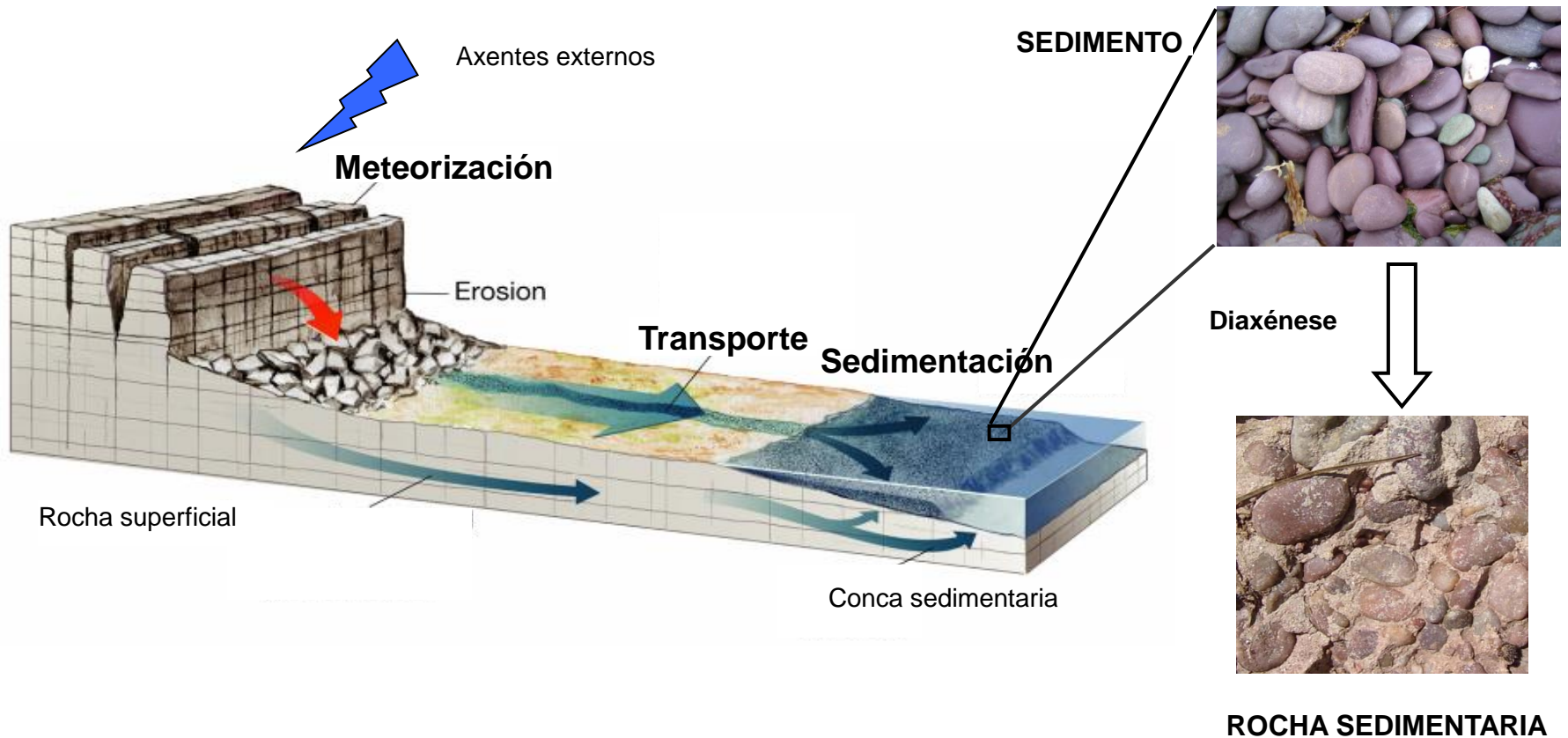
- Algunhas partes se elevan pola formación de montañas e a actividade volcánica (**procesos internos**) grazas a enerxía interna da Terra.
- Outras están rompendo continuamente as súas rochas e desplazando os derrubios a zonas de menor elevación (**procesos externos**) grazas a **enerxía do Sol e a acción da gravidade**.

Os **procesos xeolóxicos externos** son os procesos que ocorren na superficie terrestre e son os responsables da súa transformación e da modelaxe da paisaxe.

A formación das rochas sedimentarias

The Making Of

SEDIMENTARY ROCKS

1. WEATHERING /
EROSION

3. DEPOSITION

2. TRANSPORT

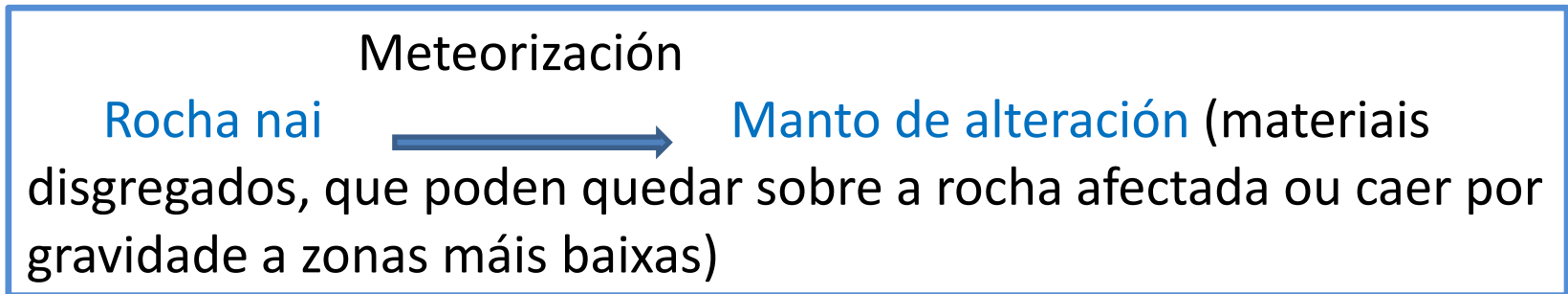

4. CEMENTATION /
LITHIFICATION

1.1. Meteorización

Conxunto de mecanismos debidos a acción dos axentes xeolóxicos externos sobre as rochas superficiais, que producen a súa alteración e disgregación.

Manto de alteración

Rocha nai

METEORIZACIÓN

Alteración e disgregación

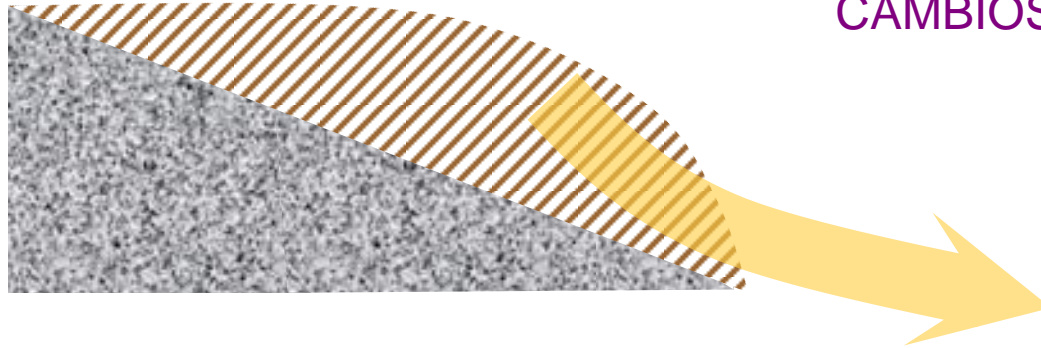
AXENTES EXTERNOS

ATMOSFERA

HIDROSFERA

SERES VIVOS

CAMBIOS TEMPERATURA

ROCHA SUPERFICIAL

PRODUCTOS DA
METEORIZACIÓN

SÓLIDOS

IÓNS EN DISOLUCIÓN

A meteorización

Pode ser:

Química

Biolóxica

Física

Poden actuar as tres simultaneamente, ou predominar unha sobre a outra.

A meteorización química

É unha alteración da composición química dos minerais que forman a rocha, transformándoos noutros diferentes.

O factor responsable é principalmente a **auga**, xunto cos compostos que leva disoltos (O₂ e CO₂, entre outros).

A súa acción é moi intensa en climas húmidos e cálidos.

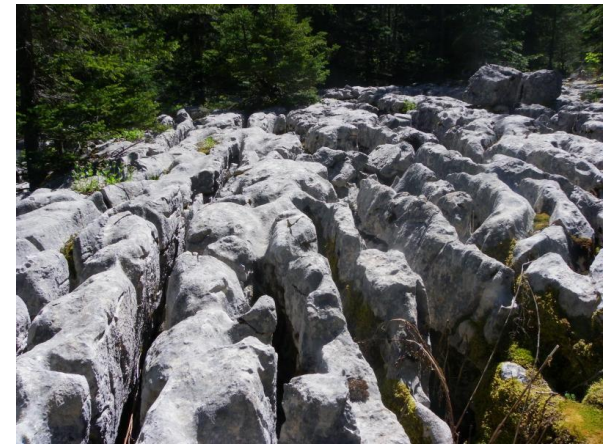
Hidrólise

Ruptura dos enlaces químicos dalgúns minerais pola acción dos H⁺ e OH⁻ da auga

Disolución

A auga dissolve algúns minerais das rochas, especialmente dos minerais salinos. Na superficie destas rochas formáanse lapiaces (canalículos)

A meteorización química

Hidratación

Incorporación de moléculas de auga na estrutura cristalina dos minerais.

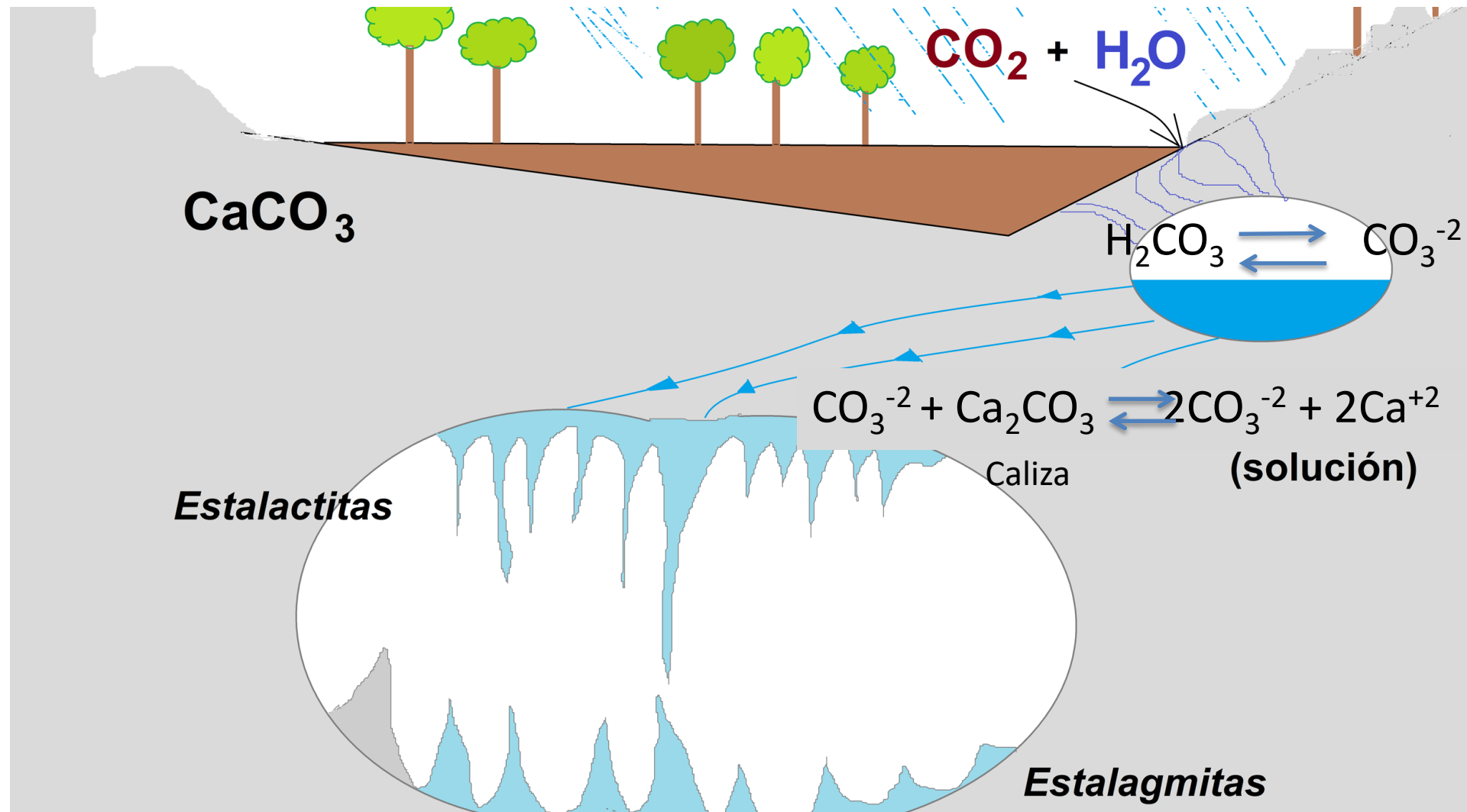
É frecuente en minerais de arxila (**arxilas expansivas**)

Carbonatación

$\text{H}_2\text{O} + \text{CO}_2 \rightarrow \text{H}_2\text{CO}_3 \rightarrow \text{HCO}_3^- + \text{H}^+$. Os H^+ provoca a hidrólise de minerais ou disolución de rochas calizas (**paisaxes cársticas**)

Por iso, todos os procesos que tendan a incrementar a disolución de CO_2 na auga favorece a disolución da rocha caliza

A meteorización química

Oxidación

O₂ atmosférico tende a oxidar os elementos metálicos dalgúns minerais, especialmente o ferro. Os minerais oxidados soen ser máis disgregables pola acción da auga

Biolóxicos

Os seres vivos liberan sustancias de carácter ácido, que poden alterar os minerais das rochas disgregadas.

A meteorización física

Fragmentación ou disgregación da rocha sen que altere a súa composición química.

Termoclastia

As variacións de t^a que soportan as rochas fai que os seus minerais se dilaten. As dilatacións que experimentan os distintos minerais son distintas o que provoca tensións internas da rocha que finalmente provocan a súa fragmentación. Este proceso prodúcese especialmente nas zonas onde existen grandes variacións de T^a entre o día e a noite (desertos).

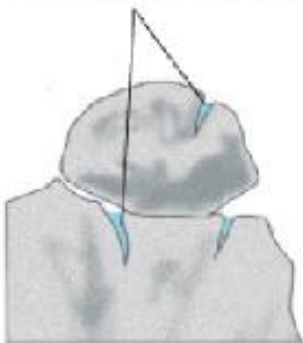
A meteorización física

Criofracción

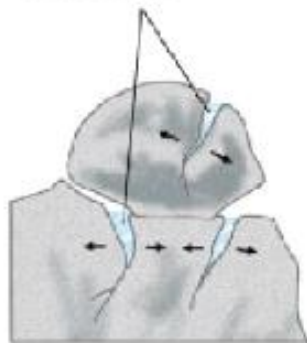
Se a auga líquida se introduce nas fisuras das rochas e se conxela, a auga incrementa o seu volumen, incrementándose a P que exerce sobre a parede das gretas, as que agranda e remata por fragmentar a rocha.

Frecuente nas zonas con humidade e xeadas frecuentes.

El agua se acumula en las grietas de las rocas.

Al helarse el agua, aumenta su volumen.

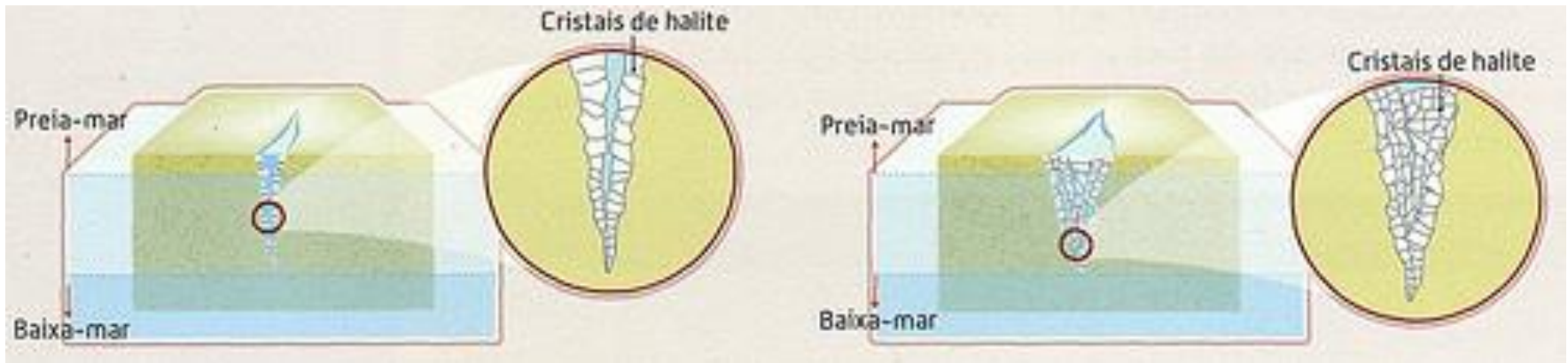
Rocas fracturadas.

A meteorización física

Haloclastia

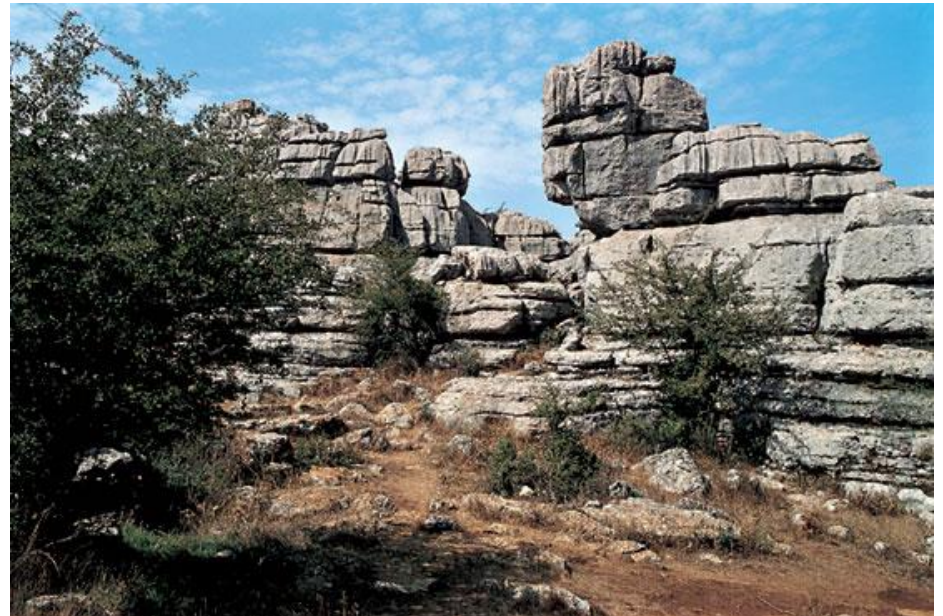
A auga porta sales minerais disoltas, ao evaporarse a auga as sales cristalizan nas fisuras e actúan como cuñas fragmentando as rochas. Este mecanismo prodúcese nas zonas costeiras e zonas áridas

A meteorización física

A perda de presión de carga

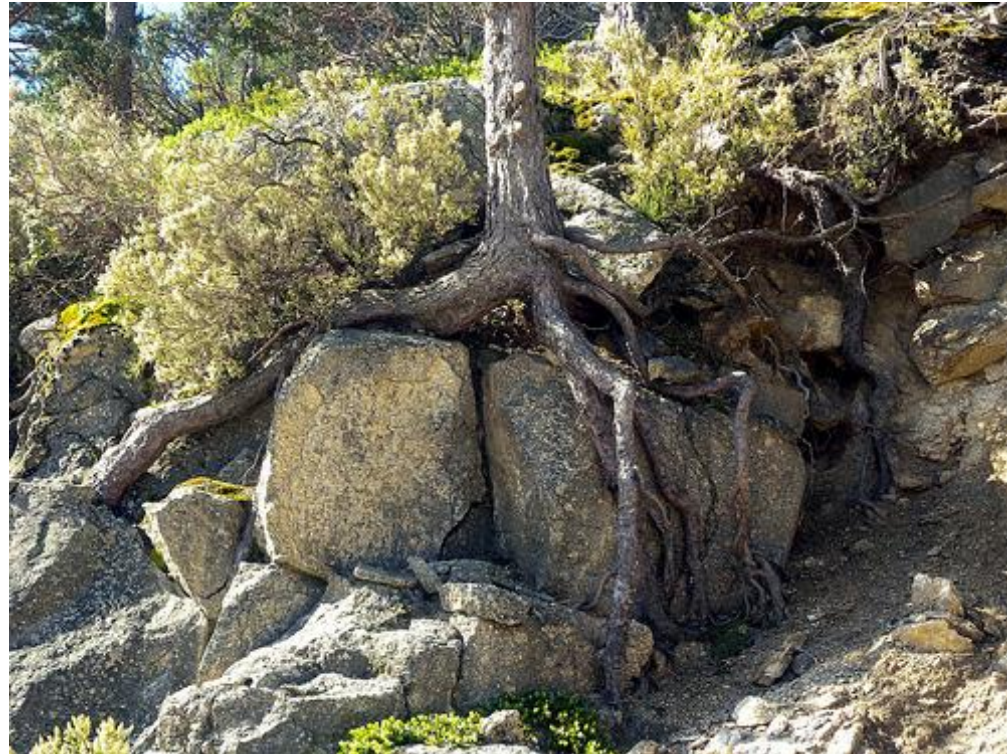
As rochas que se orixinan no interior da codia están sometidas a unha P exercida polo peso dos materiais que teñen enriba. Cando a erosión do terreo elimina ditos materiais, a rocha libérase desta P , sofre unha descompresión e se xeran fisuras (laxes).

A meteorización física

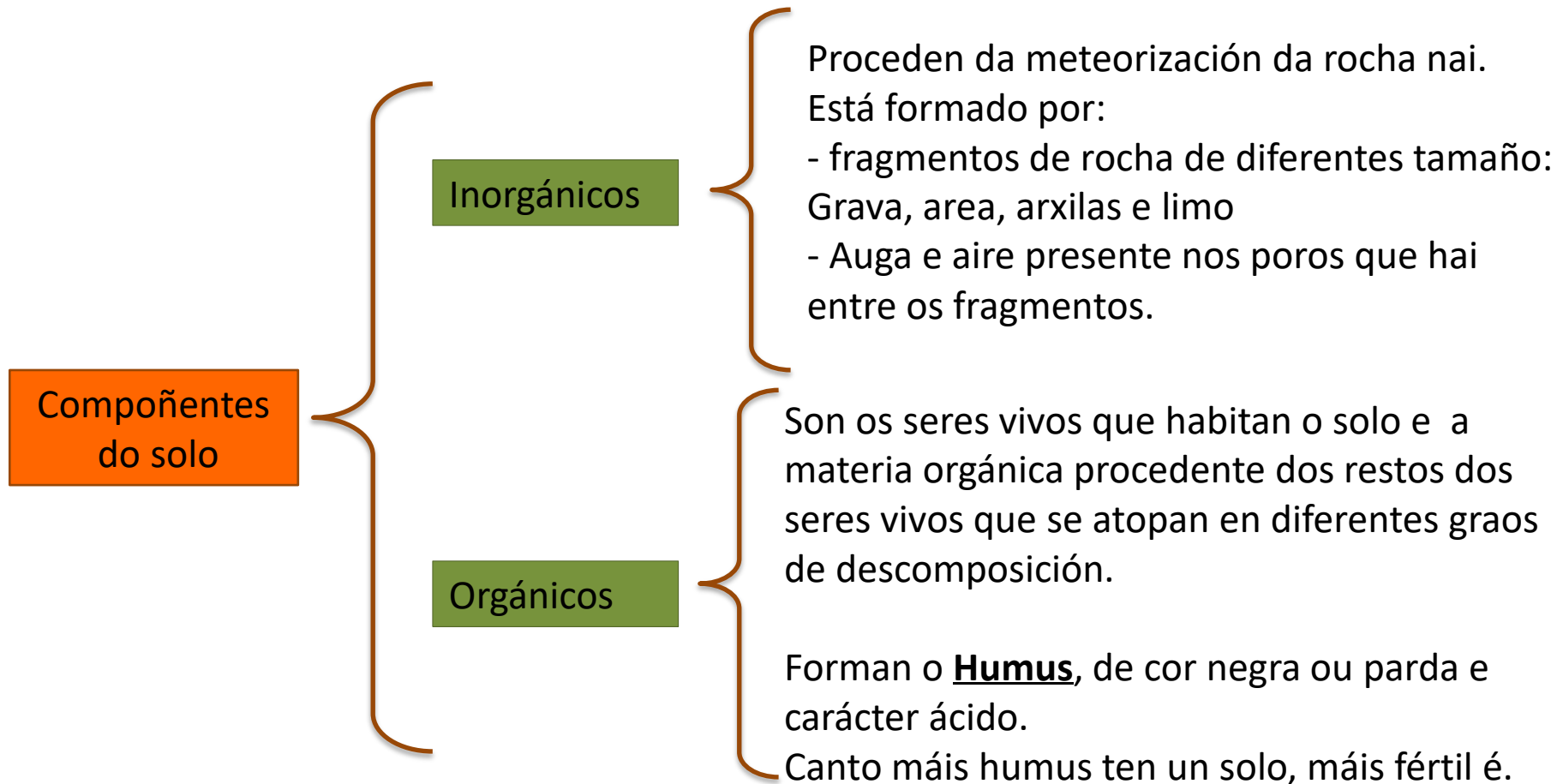
A acción
dos seres
vivos

Se as raíces das plantas se introducen nas fisuras das rochas, ao crecer en grosor as raíces aumenta o tamaño das gretas e acaba rompéndoa.

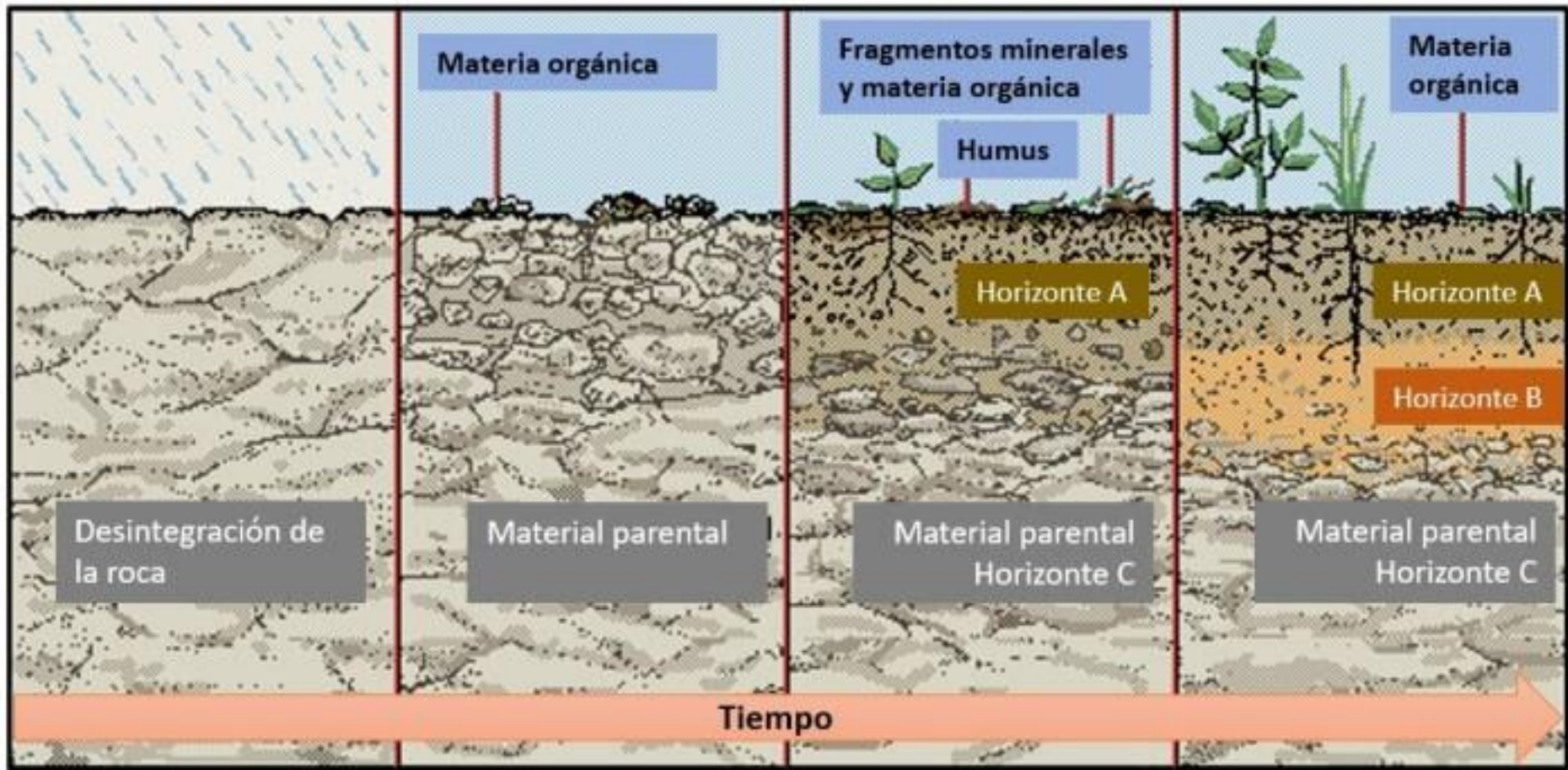

Suelo

É a capa superficial que cobre a maioría dos terreos da codia continental e que resulta da meteorización das rochas e da acción dos seres vivos.

Formación do solo

Meteorización da rocha nai

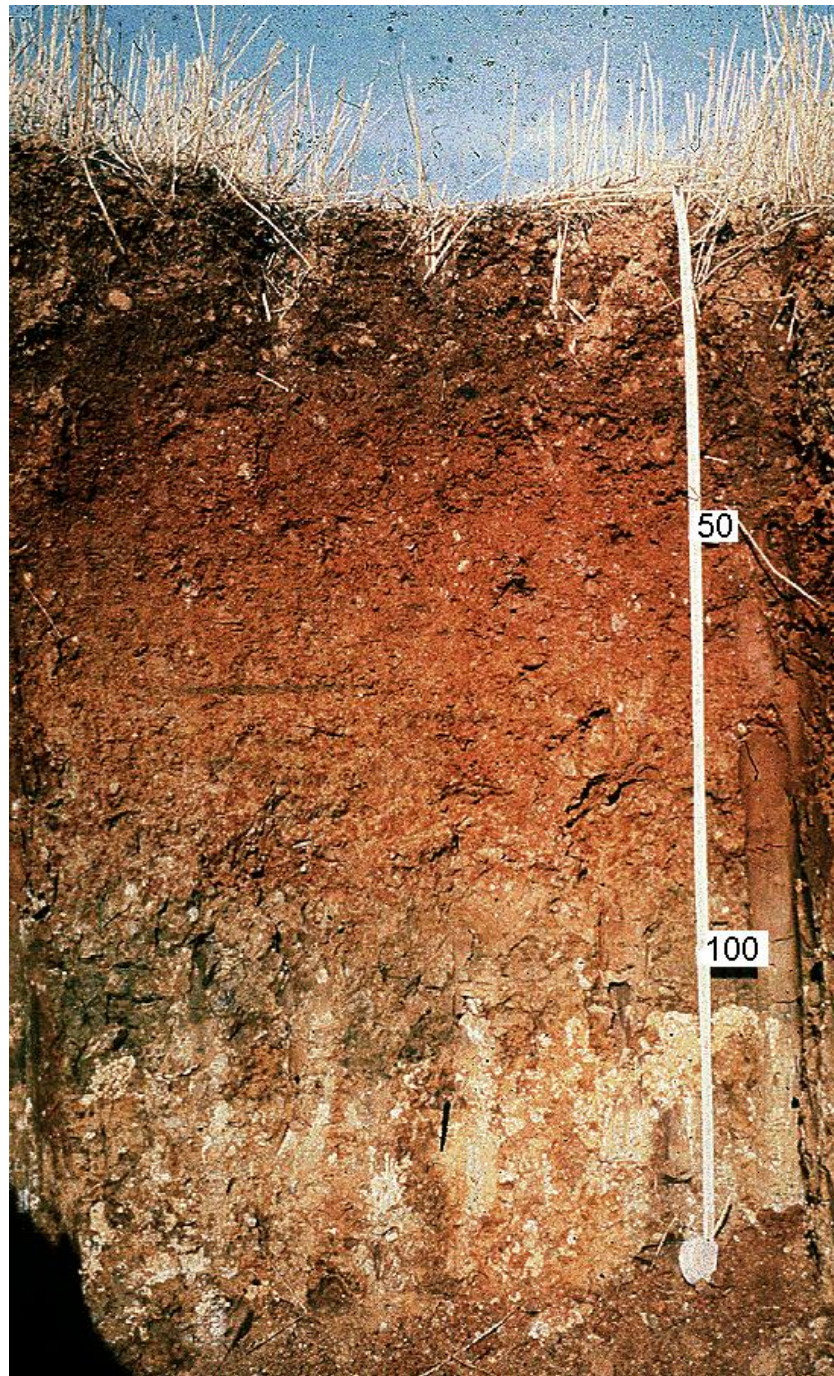
Horizonte C

Instalación dos seres vivos

Horizonte A

Maduración do solo

Horizonte B

Ap

Bt

Btg

Cr

Ck

50

100

Os factores edáficos

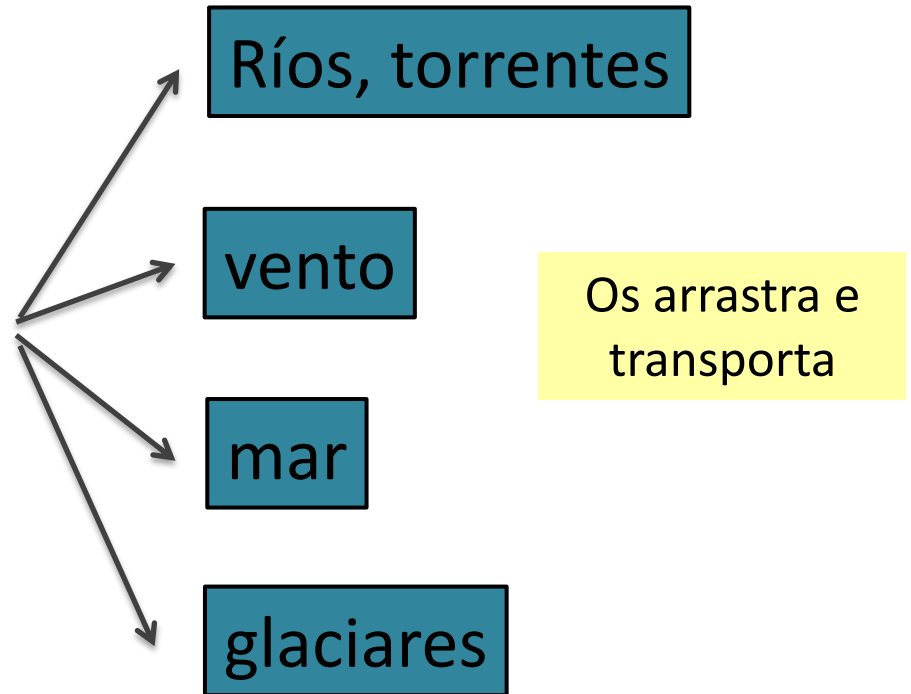
- **Tipo de rocha nai:** a composición da rocha nai, determina os compoñentes do manto de alteración o que determina o tipo de **vexetación** que se asenta nel
- **O clima:** especialmente a T^a e as precipitacións. Condicionan:
  - O tipo e intensidade de meteorización que sofre o solo
  - e a vexetación que se vai instalar sobre o solo.
- **Os seres vivos:** contribúen a meteorización e aportan a materia orgánica que forma o sólo. As plantas ademais reteñen o solo coas súas raíces, as bacterias e fungus contribúen a descomposición da materia orgánica.
- **O tempo:** requírese decenas de anos en climas cálidos e húmidos e miles de anos en zonas áridas.
- **A topografía:** Nos relevos escarpados o solo evoluciona mal, porque o manto de alteración tende a ser arrastrado pola chuvia e nos relevos de pendente suave o solo desenvólvese ben.

A súa orientación con respecto ao Norte e o Sur tamén inflúe polas variacións climáticas.

1.2. Transporte

Os materiais soltos, disgregados que resultan da meteorización da rocha nai quedan expostos a acción dos **axentes xeolóxicos**

A capacidade de transporte depende da enerxía do axente xeolóxico

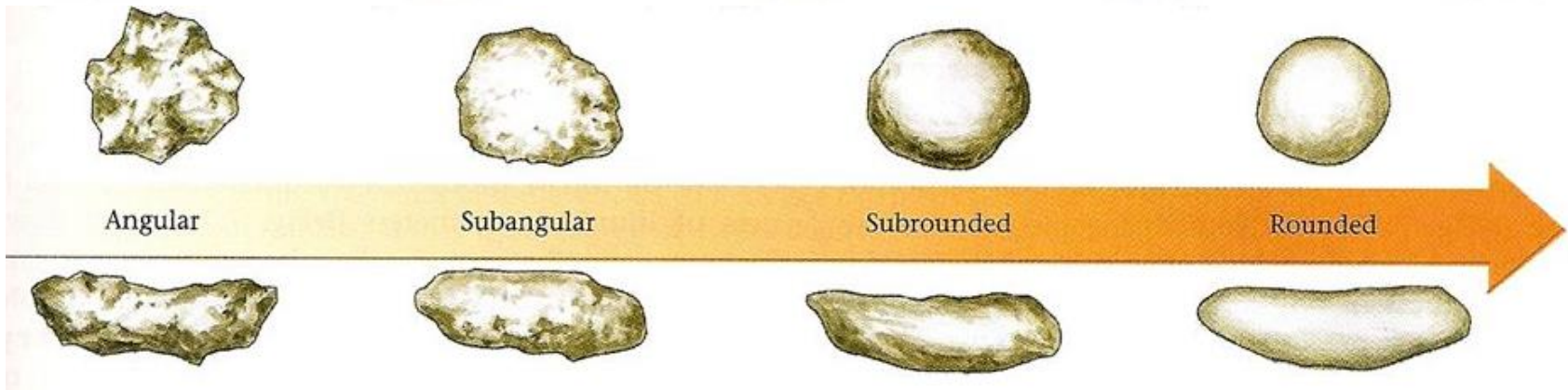
AXENTE DE TRANSPORTE

- Leva a carga dun sitio a outro
- Modifica o material transportado:
  - abrasión → redondeamento
  - selección por tamaños

GRAO DE MADUREZ TEXTURAL DUN SEDIMENTO

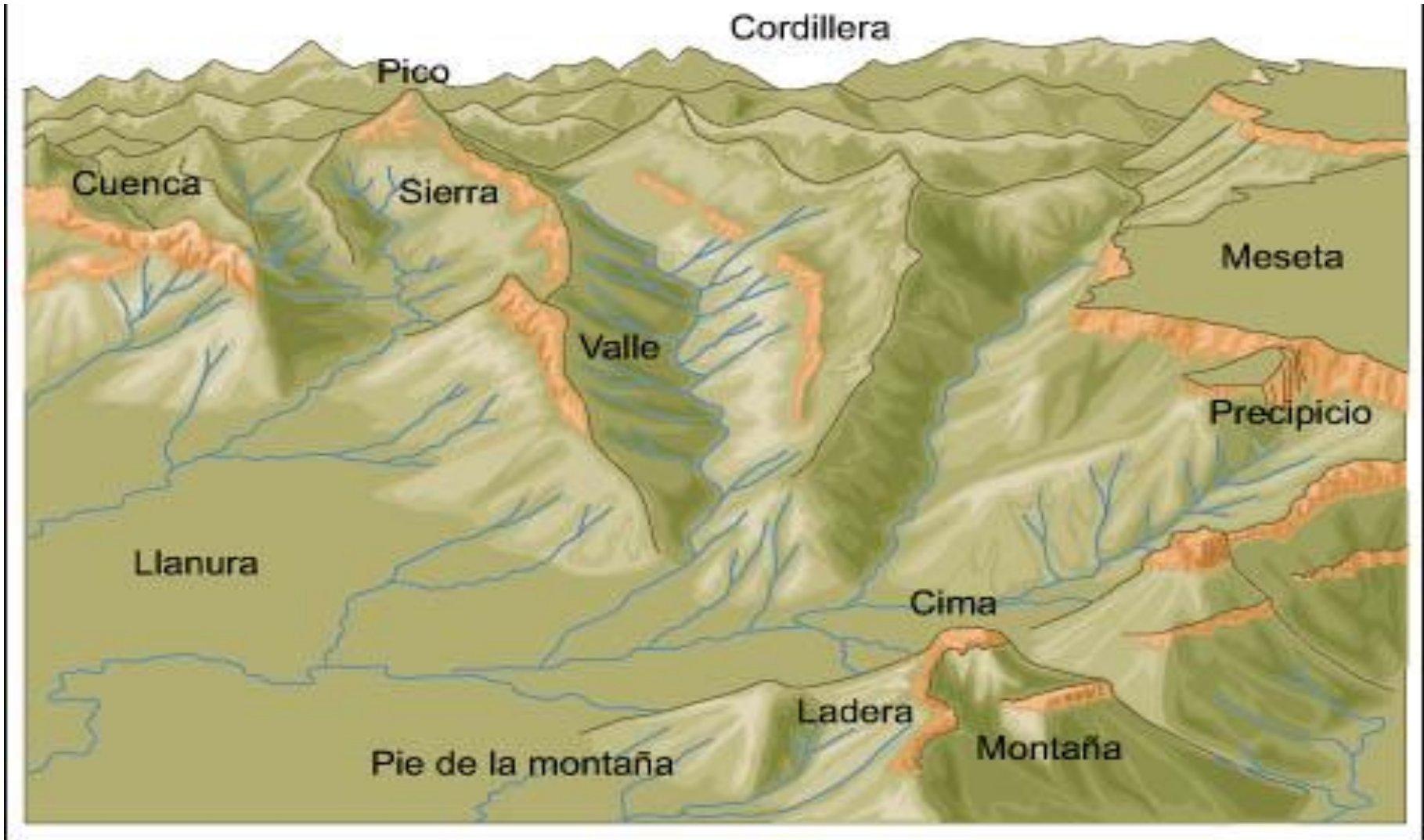
CLASIFICACIÓN - REDONDEAMIENTO

OS RIOS

(CURSOS DE AUGA PERMANENTE)

PRINCIPAL AXENTE DE TRANSPORTE

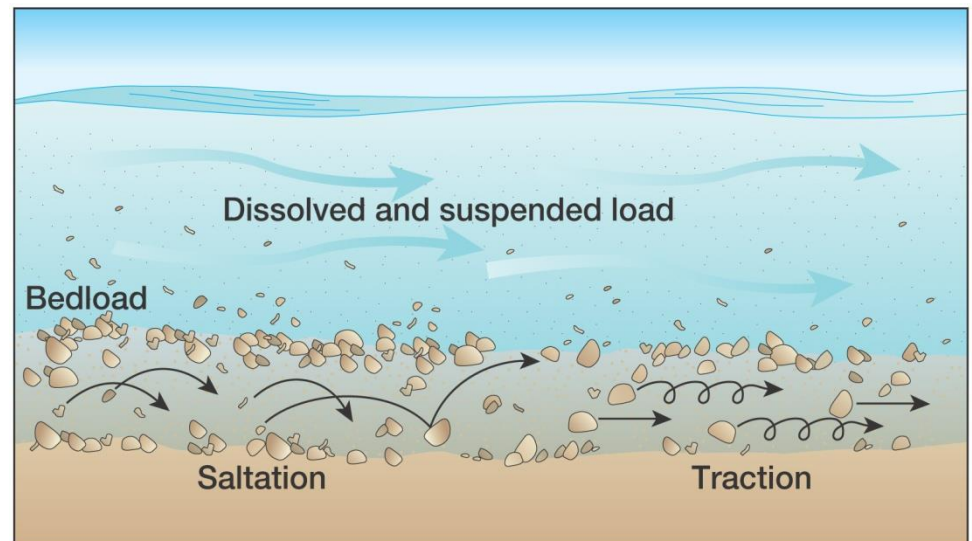
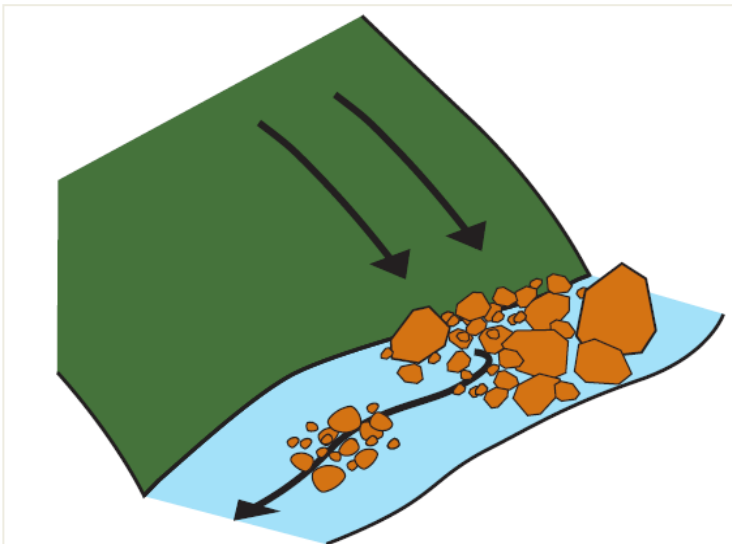
TRANSPORTE FLUVIAL

Depende do caudal (cantidad de auga e velocidade)

Carga de fondo (cantos, gravas e areas)

Carga en suspensión (limos e arxilas)

Carga en disolución (ións)

Podemos
diferenciar varios
tipos de transporte

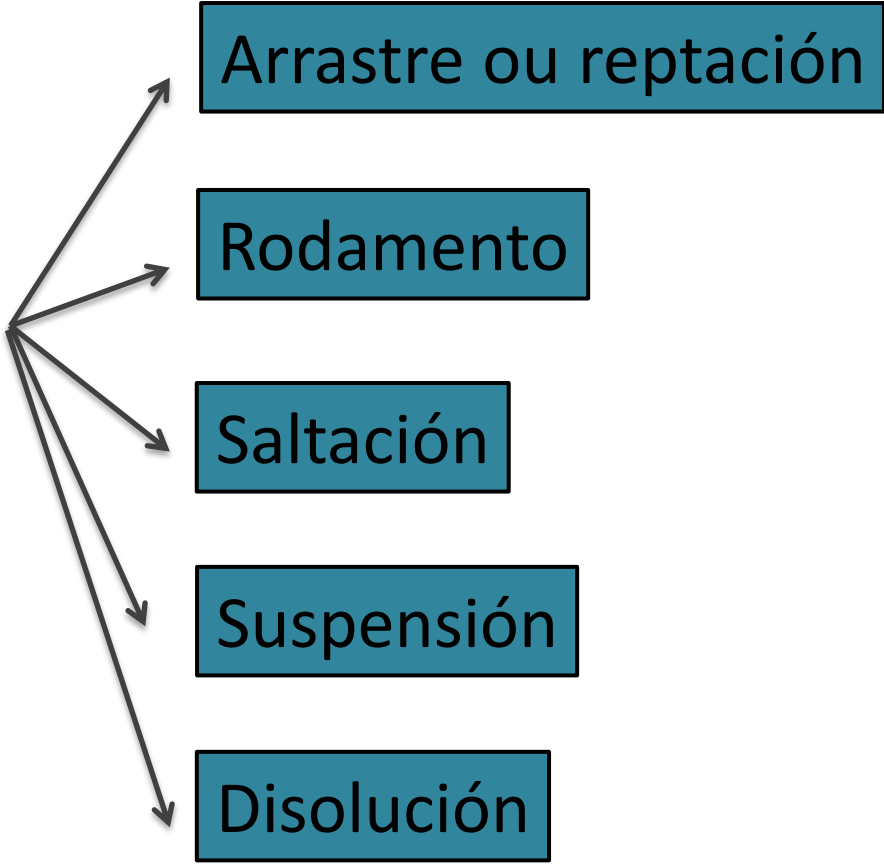
Arrastre ou reptación

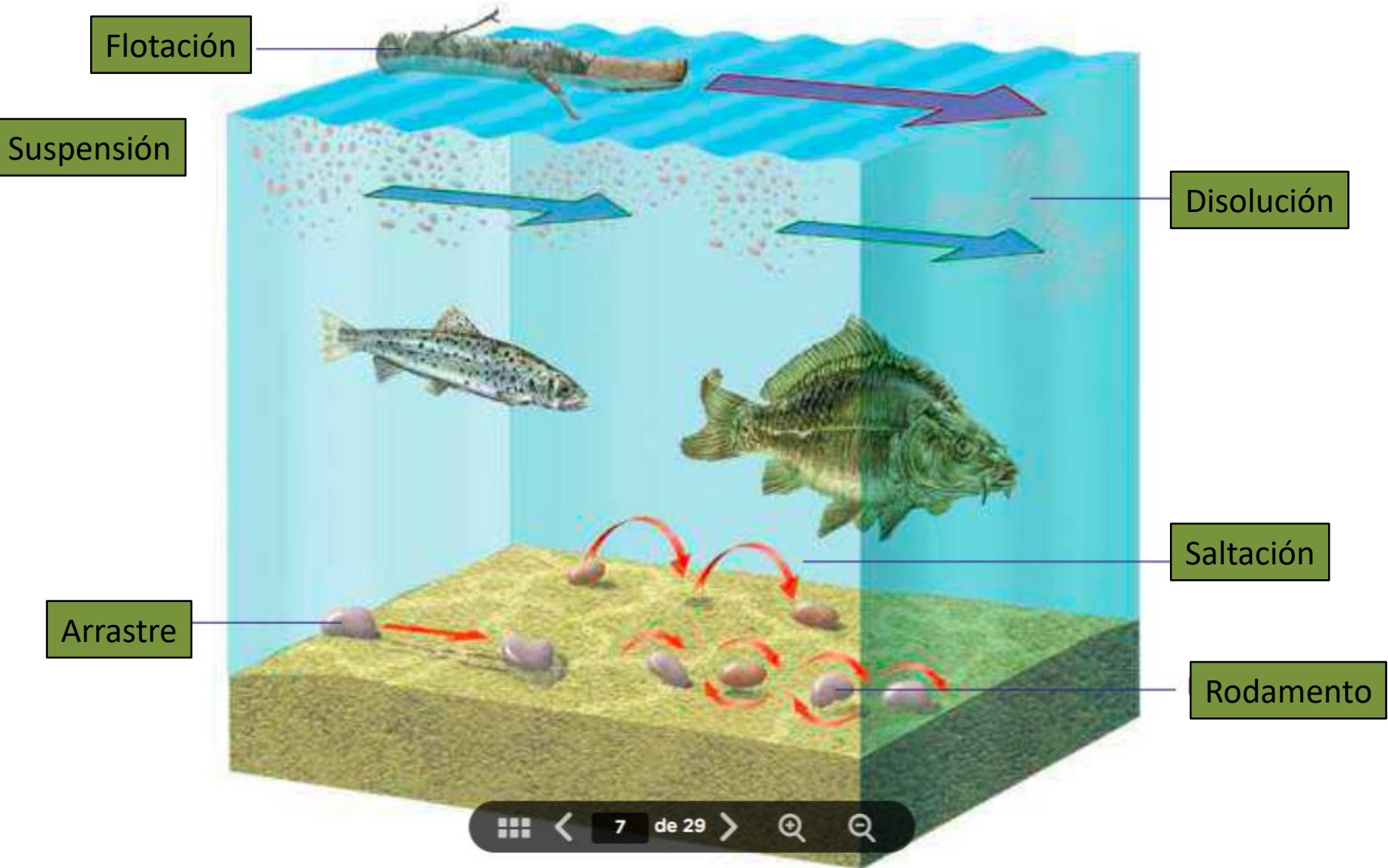
Rodamento

Saltación

Suspensión

Disolución

Flotación

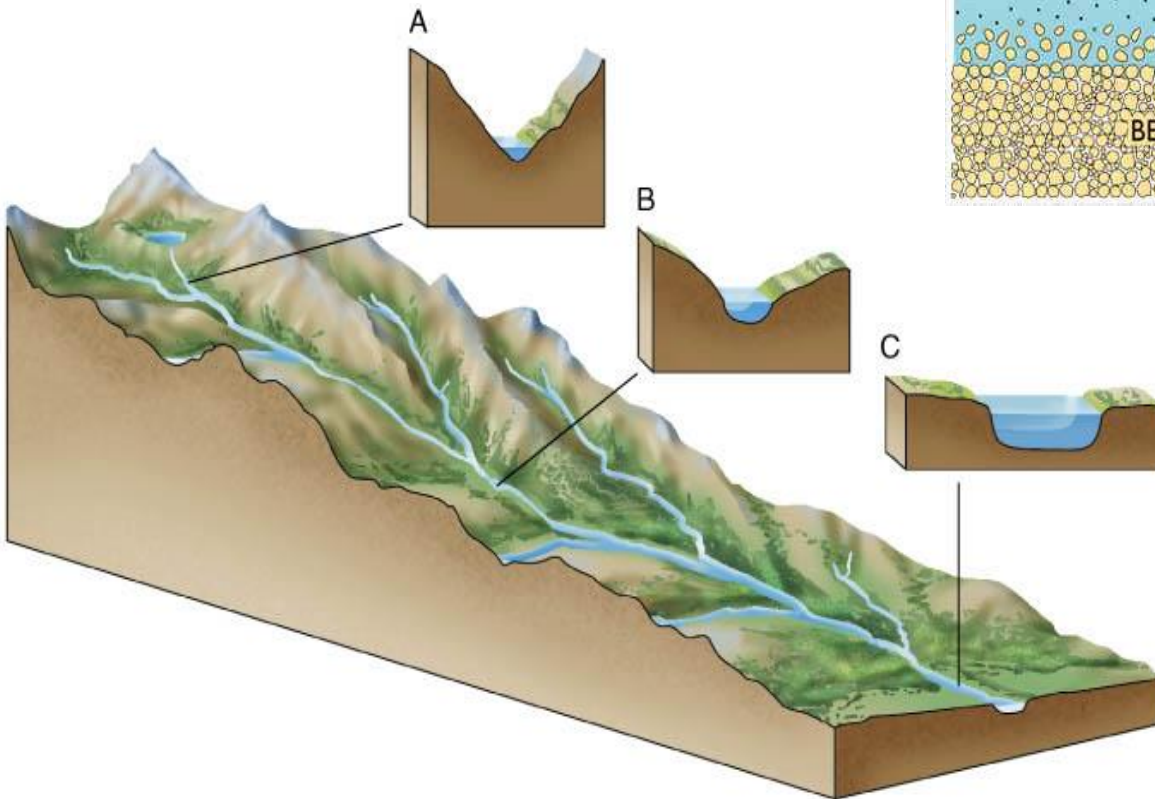
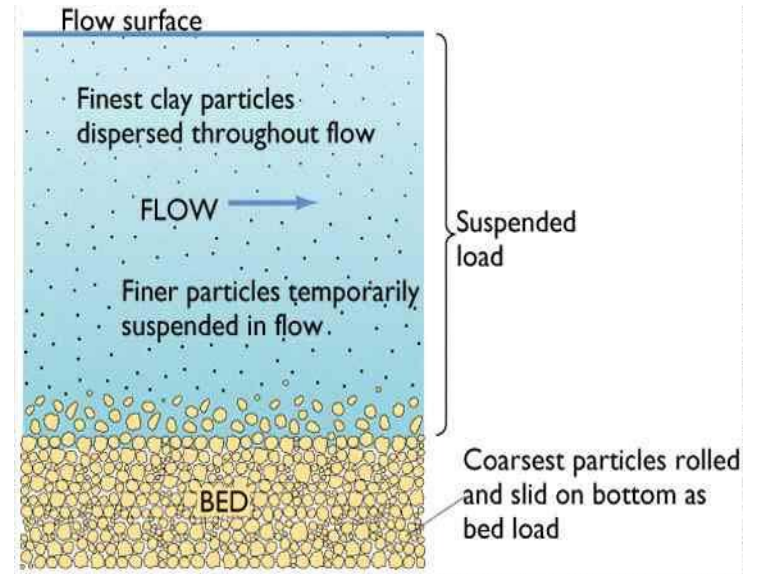
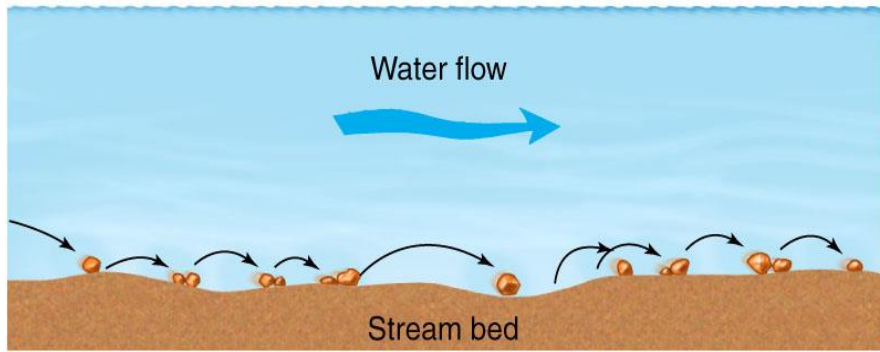
Suspensión

Disolución

Saltación

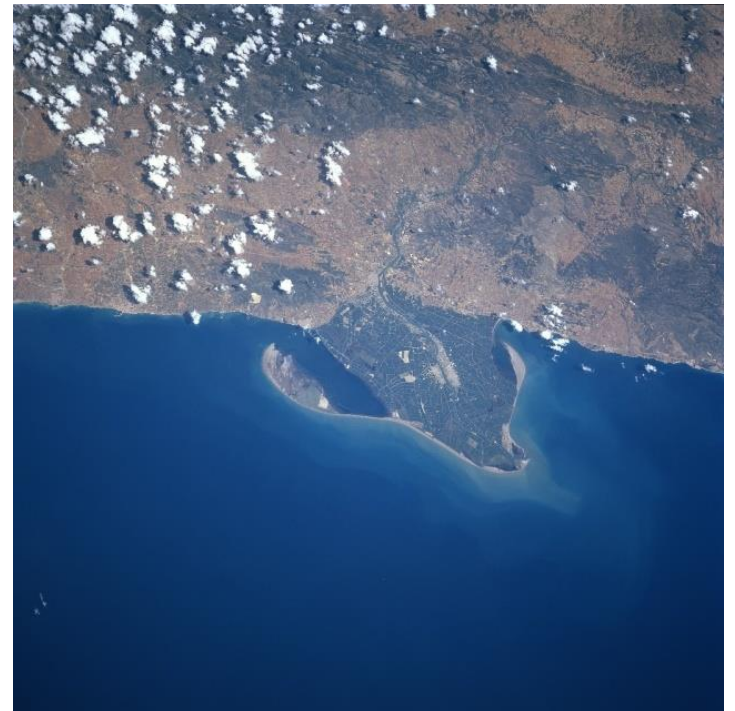
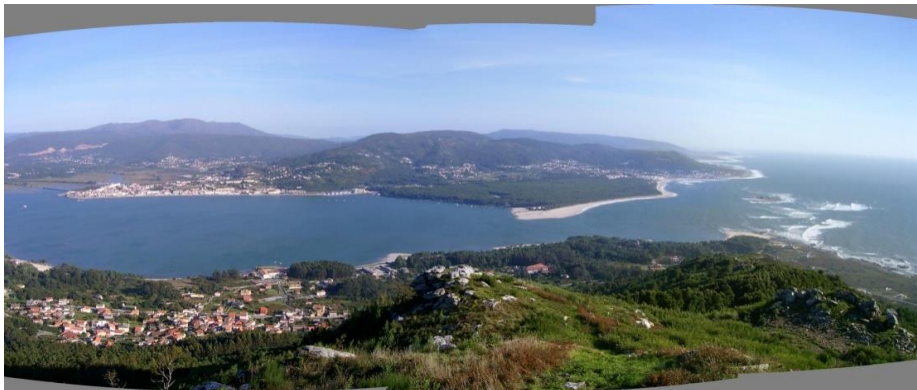
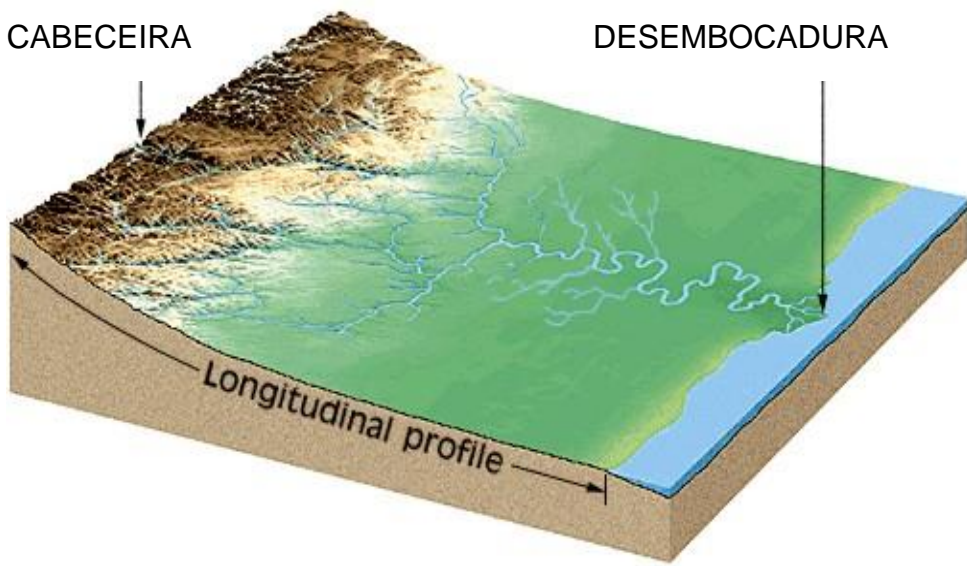
Arrastre

Rodamiento

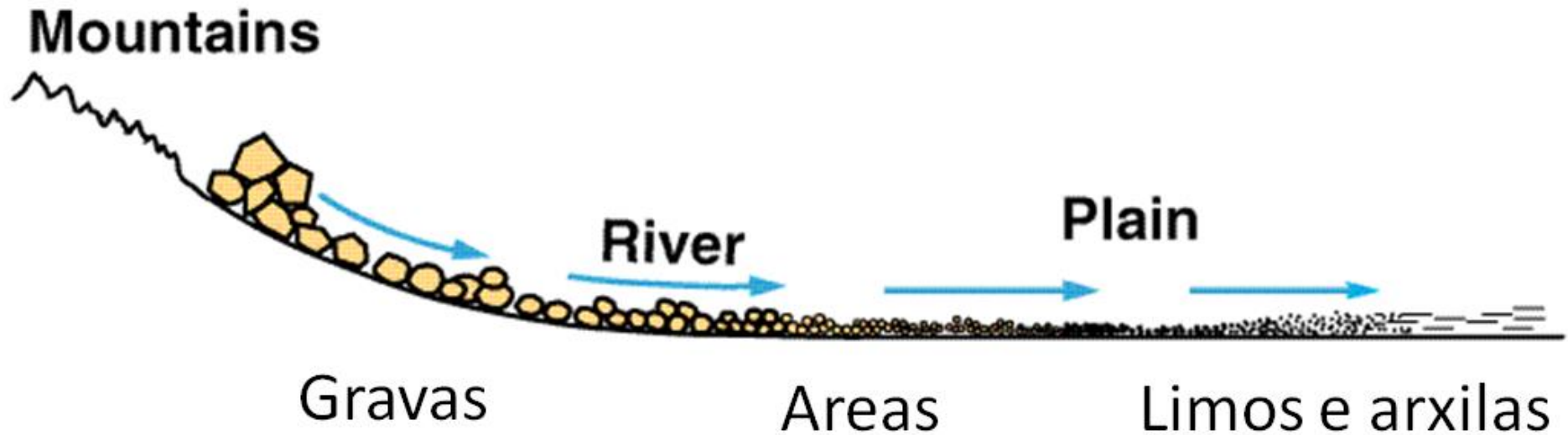

CABECEIRA

DESEMBOCADURA

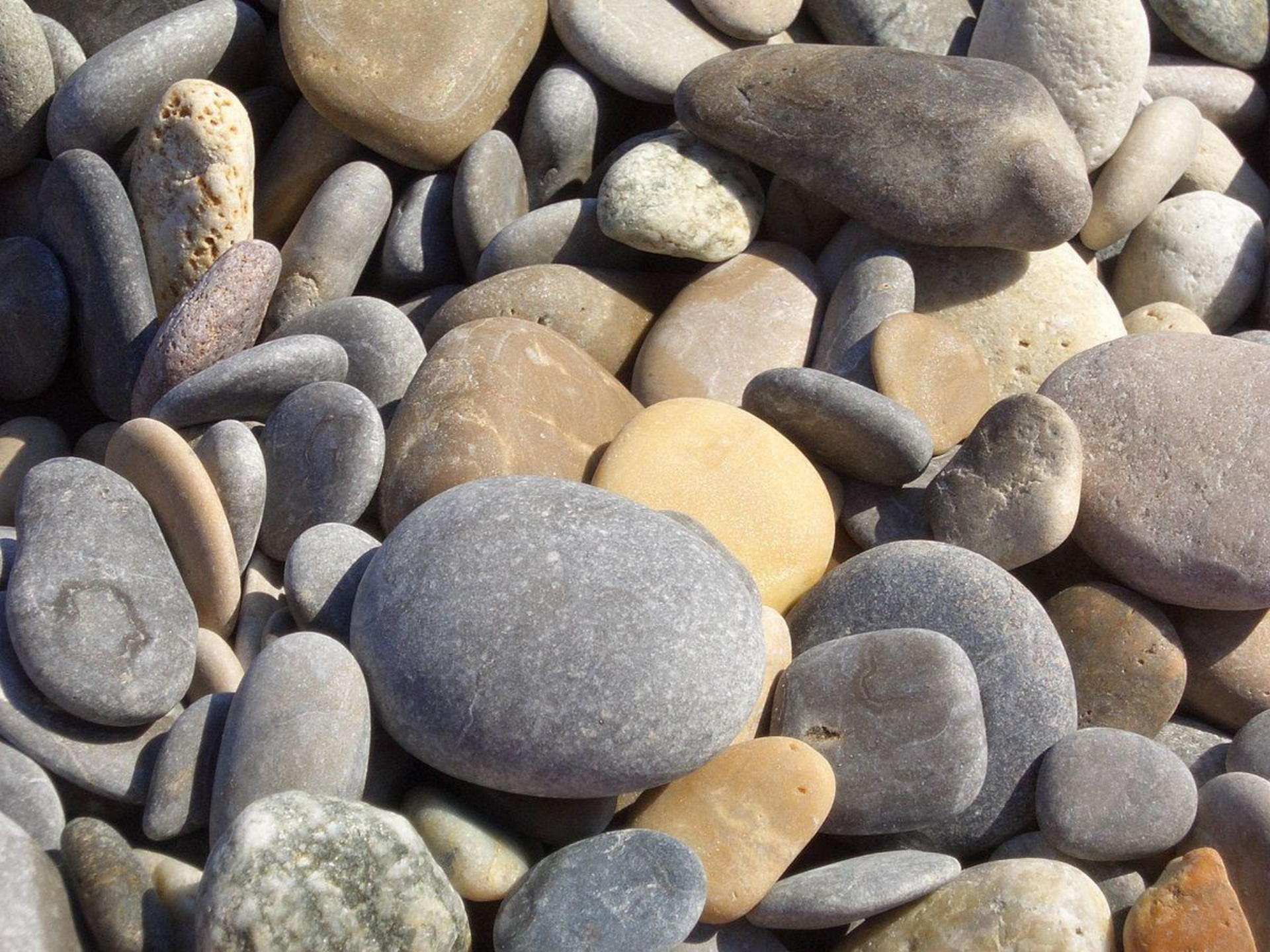

Sedimentos fluviais

Perda gradual da capacidade de transporte.

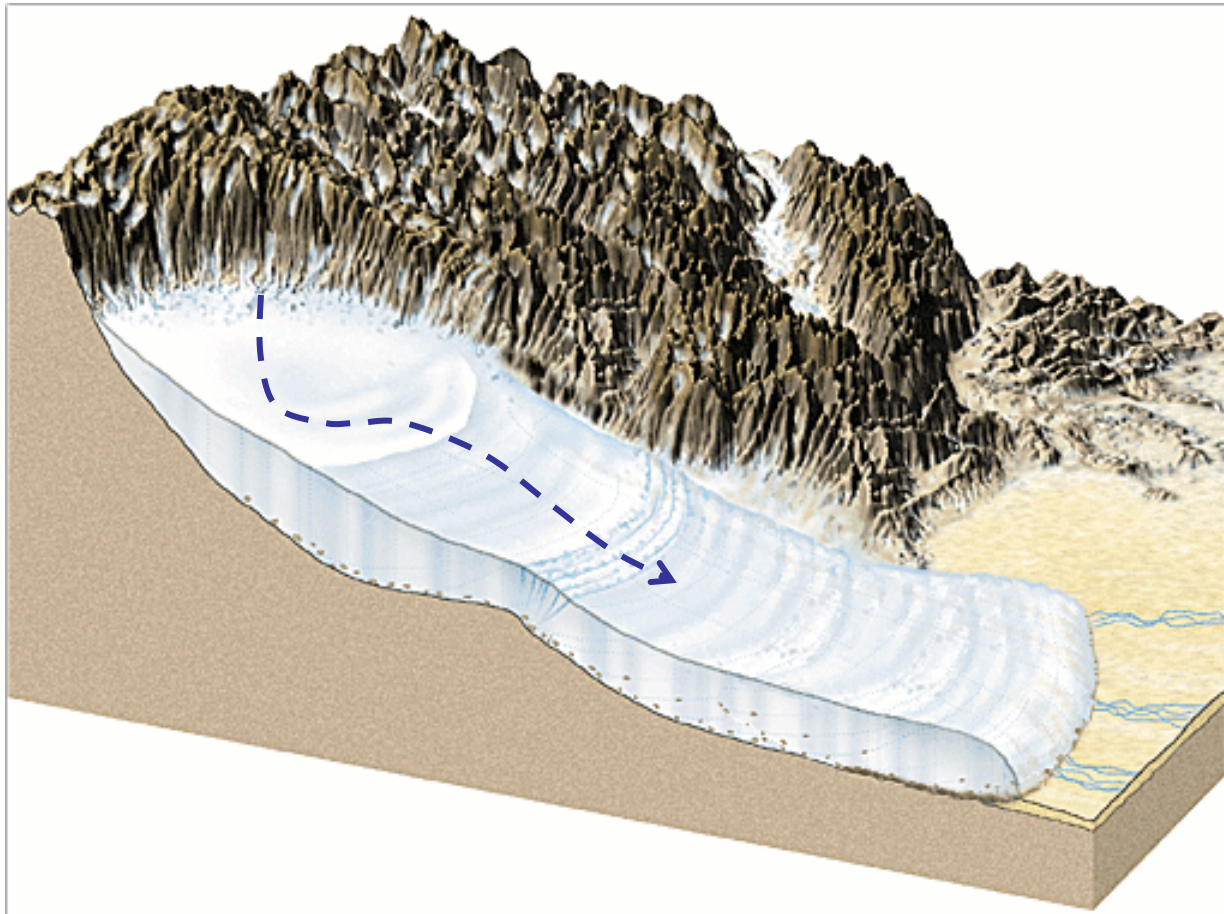
Redondeamento e classificação.

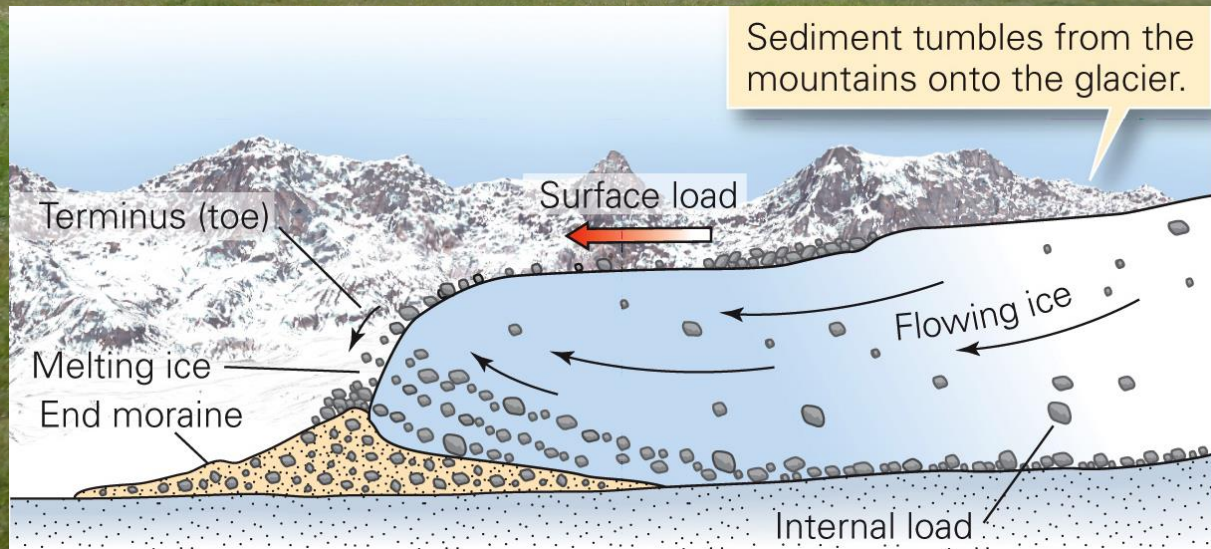

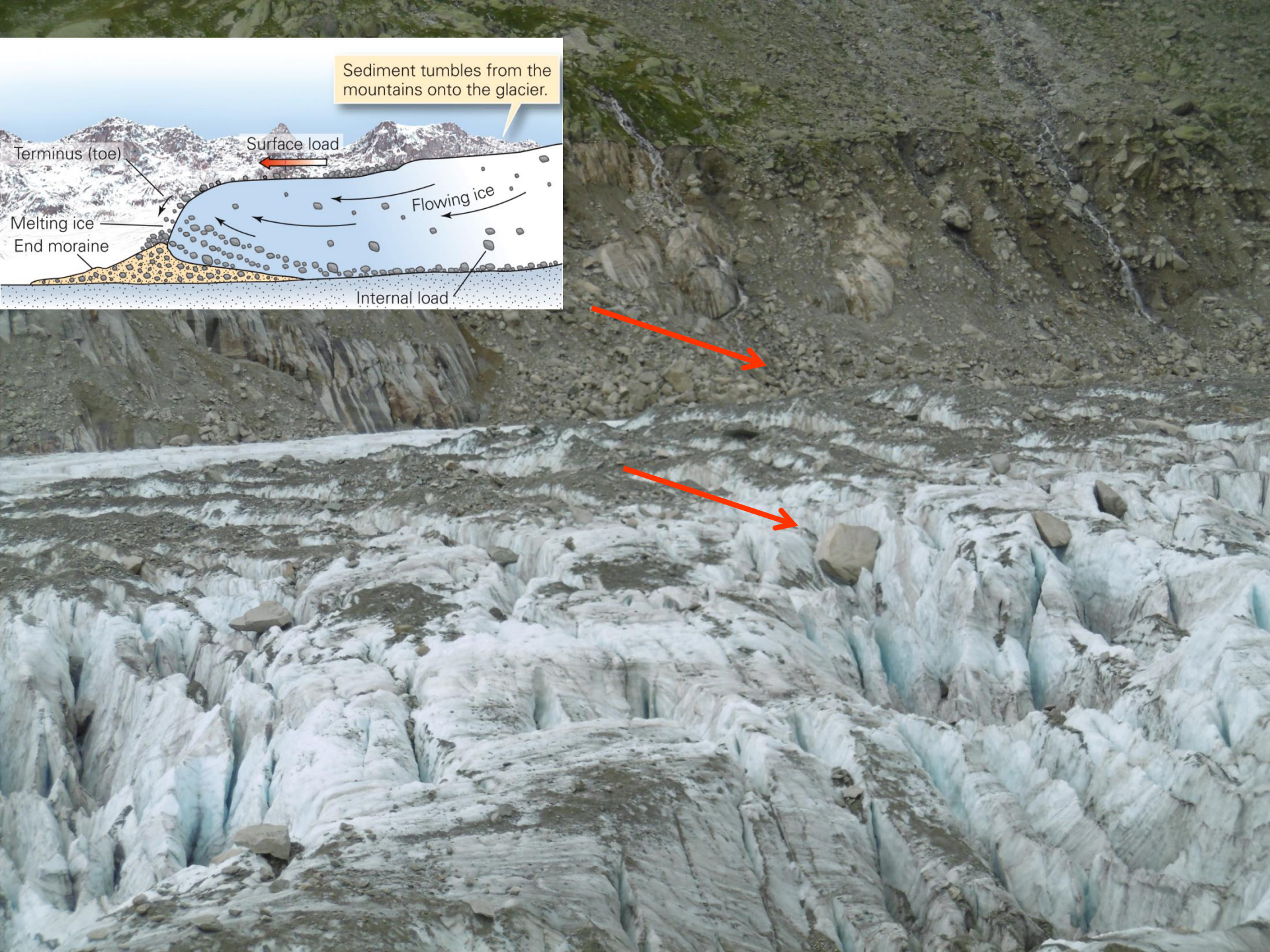
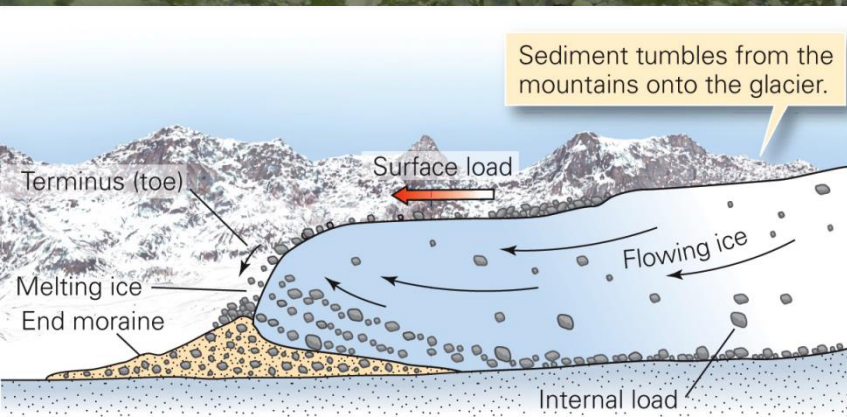

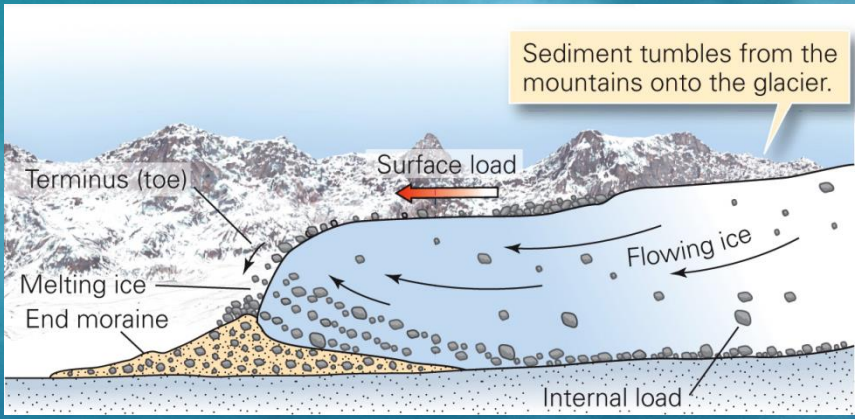
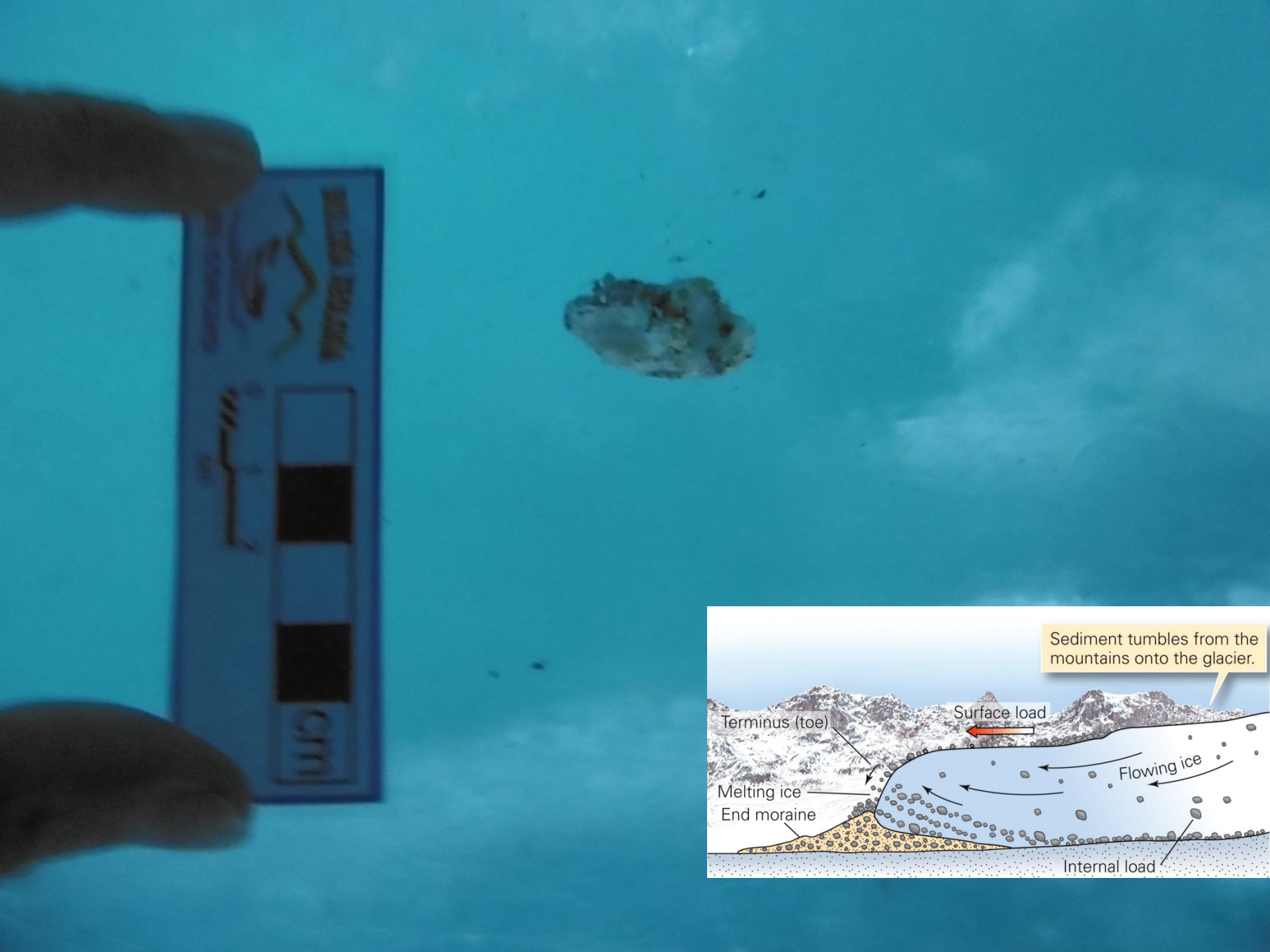
TRANSPORTE GLACIAR

O transporte prodúcese na masa de xeo que se desliza por un val en favor da gravidade.

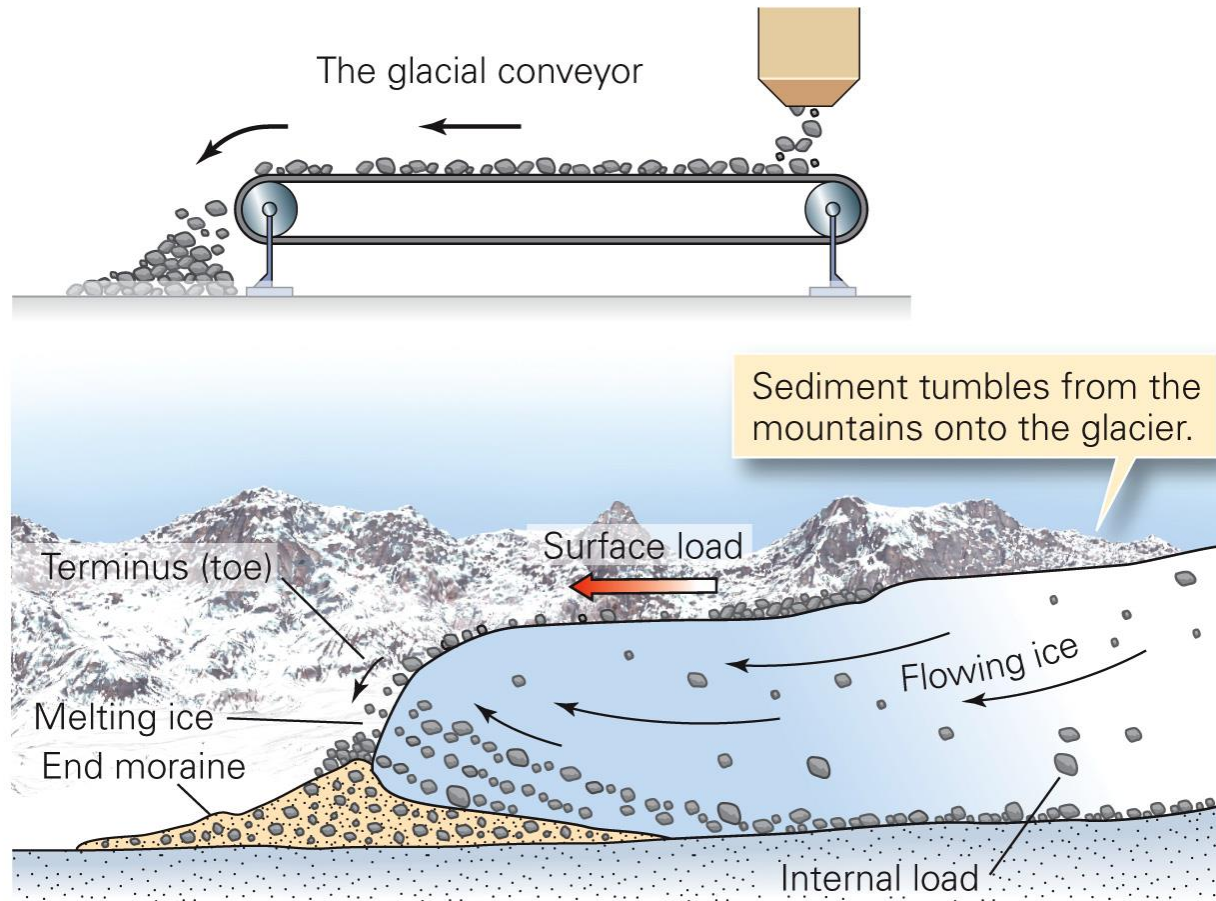

Sedimentos glaciares

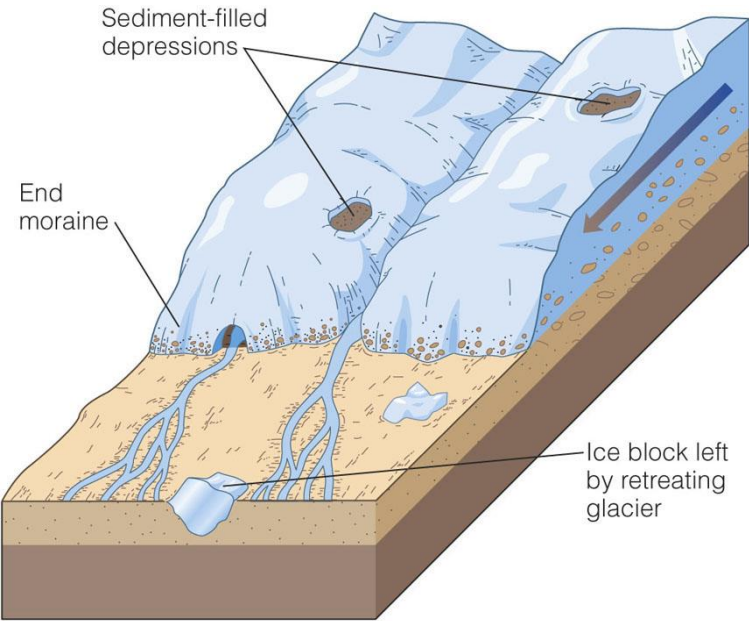
Copyright © 2016 W. W. Norton & Company, Inc.

Angulosos e mal clasificados

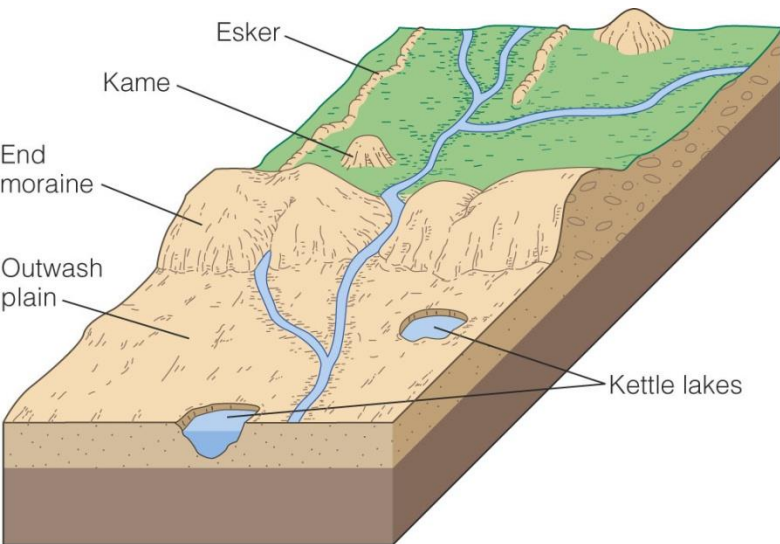
Depósitos glaciares (tills / morrenas)

Morrenas e Tills

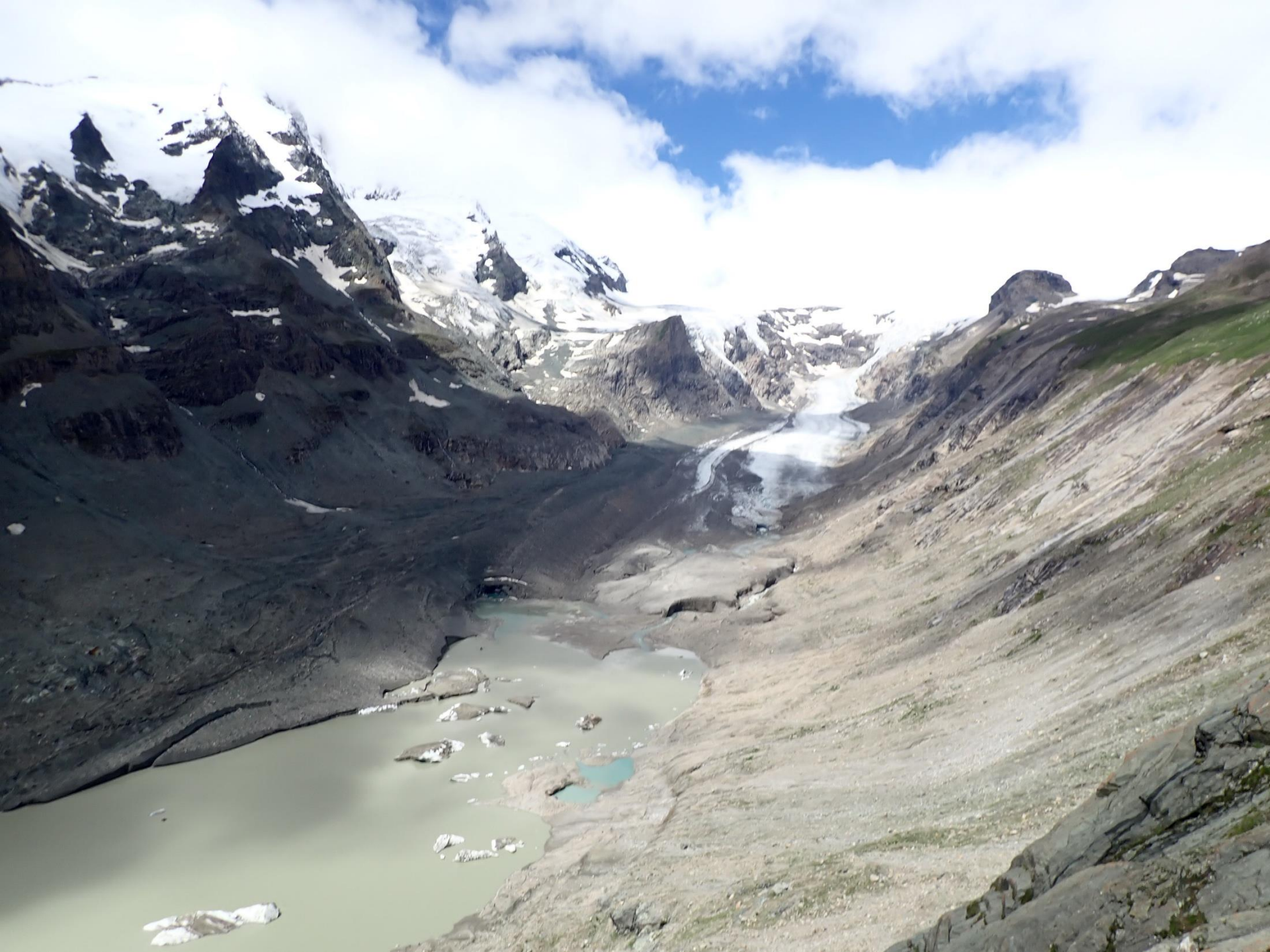
(a)
© 2007 Thomson Higher Education

(b)
© 2007 Thomson Higher Education

A forma en que se erosiona o terreo depende de

Clima da rexión

- Zonas frías → Xeo
- Templado-húmidas → Augas superficiais
- Zonas desérticas → Vento

Tipo e disposición das rochas do terreo

As rochas teñen diferente resistencia a acción dos axentes xeomorfolóxicos

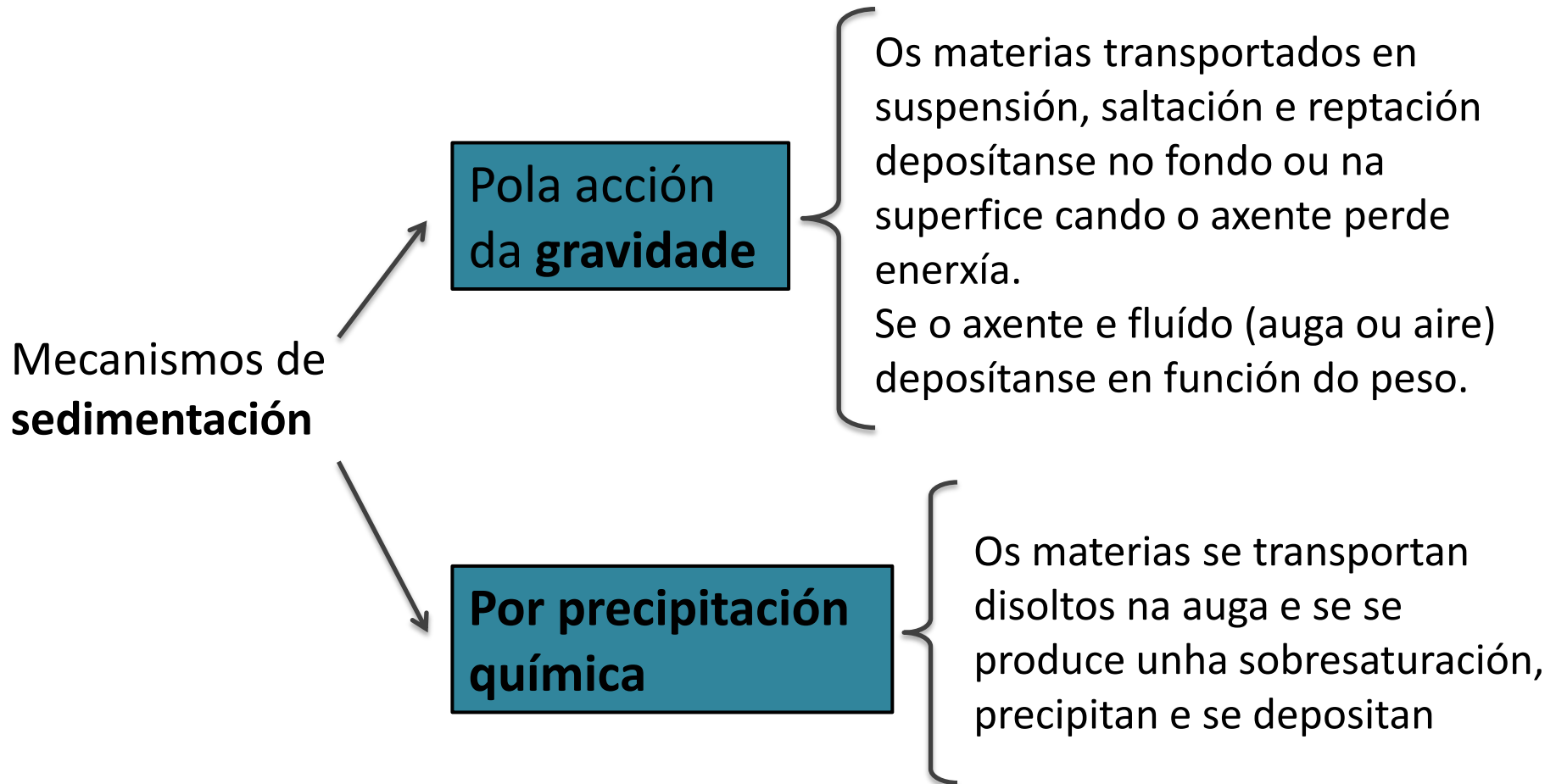

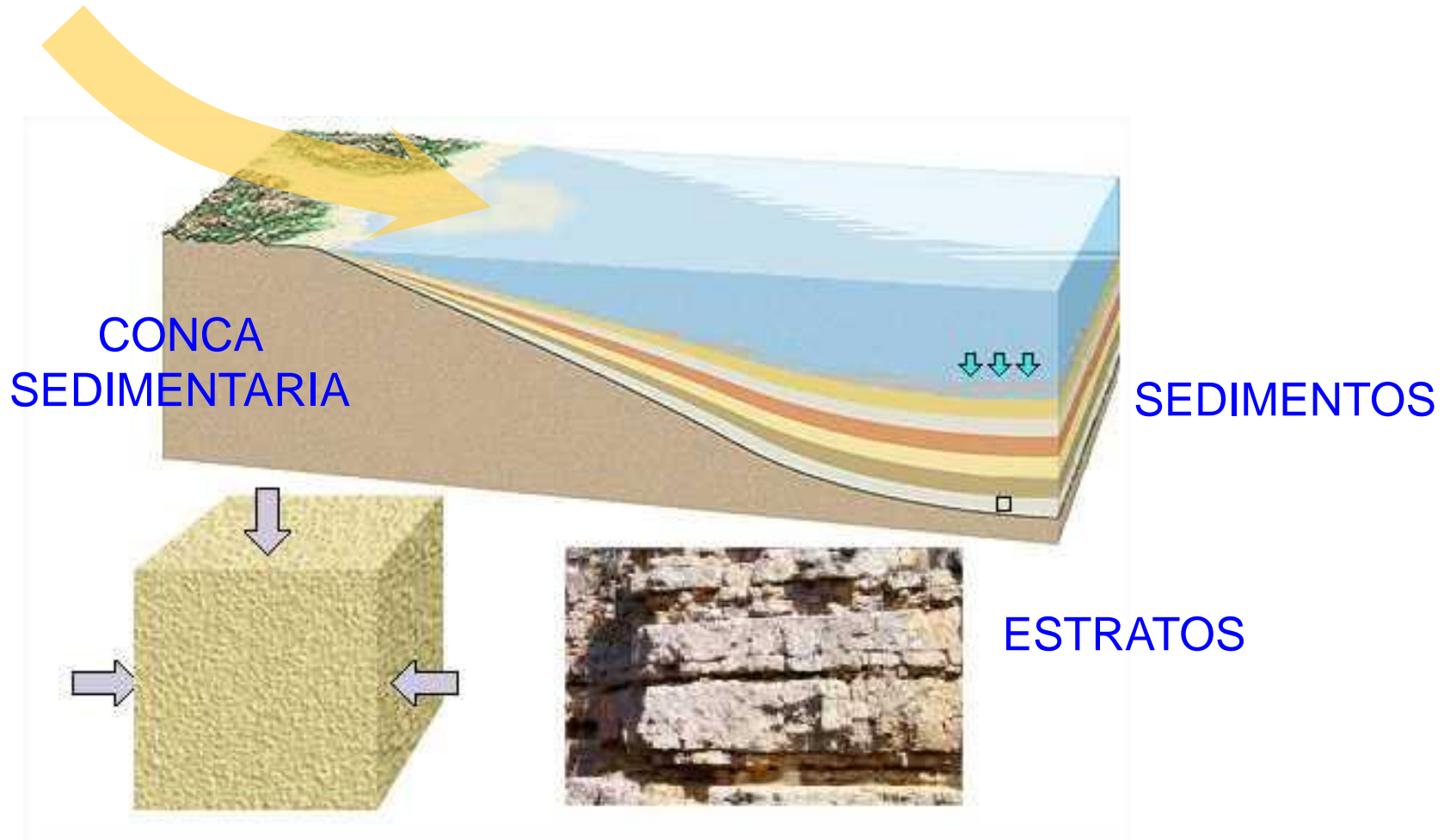

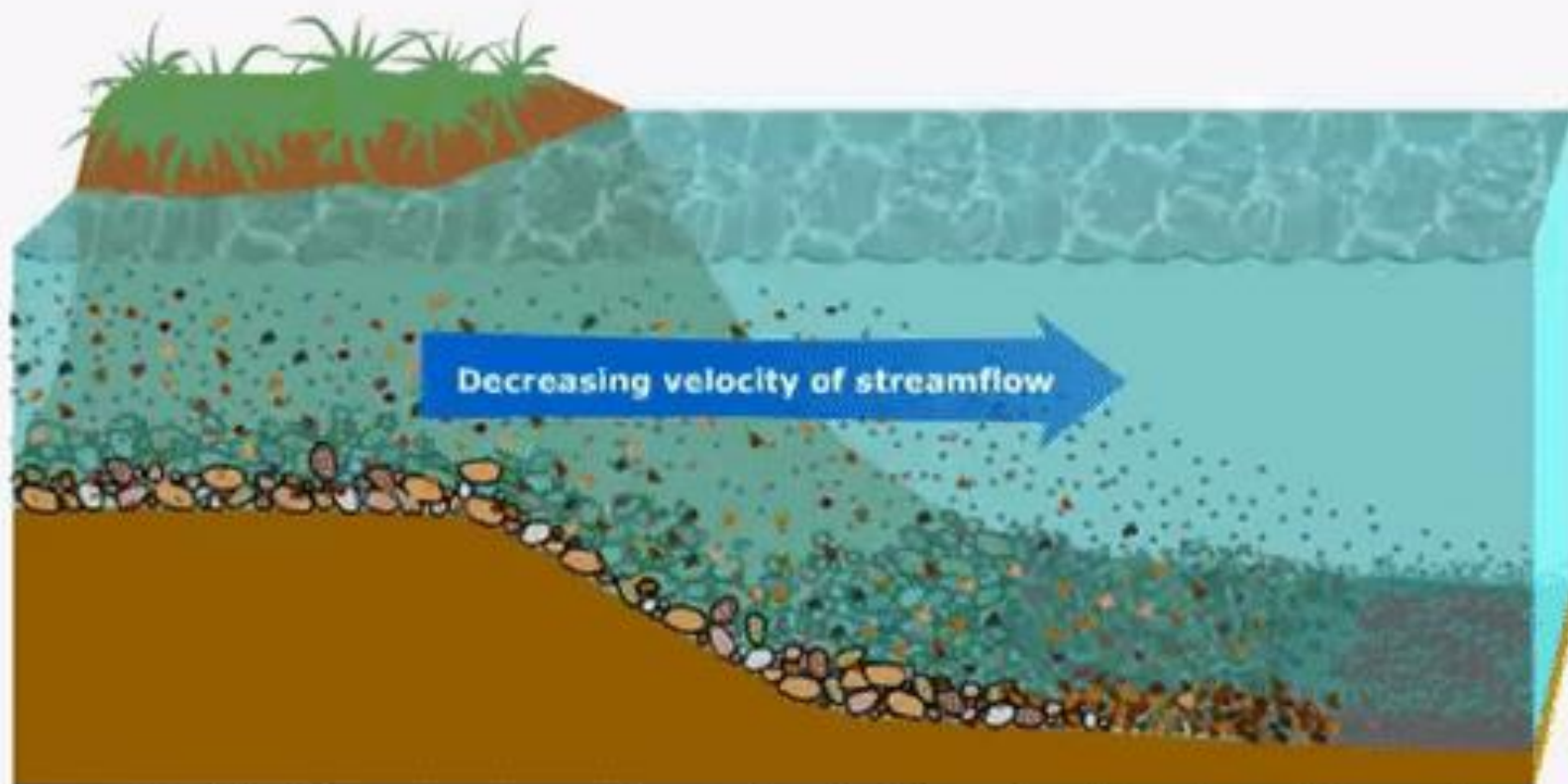
1.3. Sedimentación

A sedimentación é o proceso polo que se depositan os materiais procedentes da erosión, que recibe o nome de **sedimentos**.

SEDIMENTACIÓN

 = gravel-sized sediments	 = sand grains	 = clay-sized particles
--	---	--

Lenni Armstrong, informmotion

As concas sedimentarias

As concas sedimentarias son áreas da superficie terrestre nas que se depositan grandes cantidades de sedimentos.

Características

- **Sitúanse en zonas baixas.**
- **Sofren subsidencia**, o seu fondo sofre un continuo afundimento pola recepción continúa de sedimentos.
- **Nelas prodúcese diaxénese nas capas máis profundas:** formación de rochas sedimentarias.

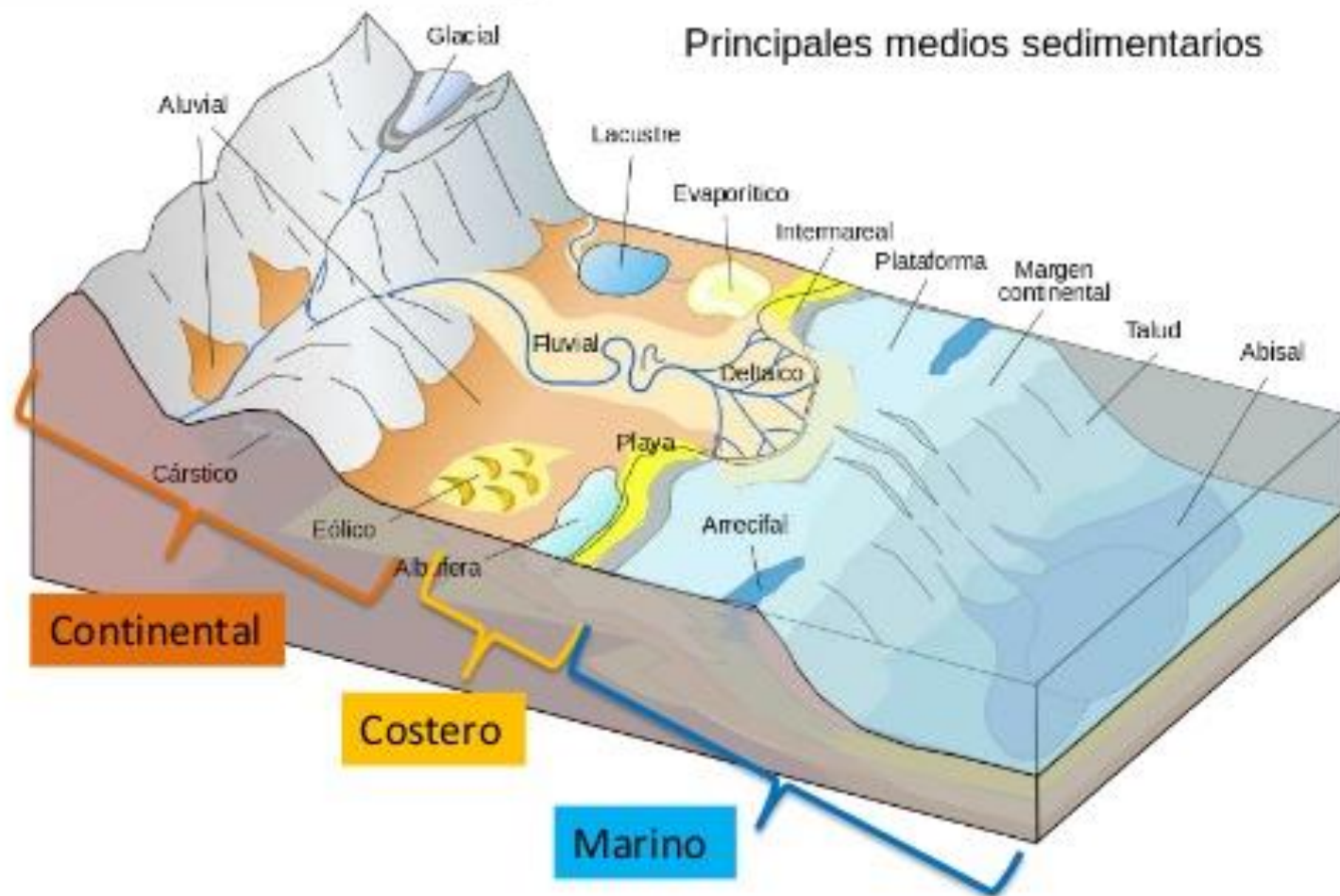
Ambientes sedimentarios

Lugar de la superficie terrestre donde se acumulan los sedimentos.

Los medios sedimentarios son:

1. Continentales
2. De transición o costeros
3. Marinos

Principales medios sedimentarios

Ambientes deposicionais

Ambientes continentais

- Ríos, chairas de inundación
- Abanicos aluviais (augas de escorrentía)
- Glaciares
- Kárstico
- Lagos
- Pantanos
- Desertos

Ambientes mariños

- Fondos oceánicos
- Plataformas continentais
- Abanicos mariños

Zonas de transición

A sedimentación prodúcese no límite do continente e o océano

- Praias
- Chairas mareais
- Frechas litorais
- Albuferas
- Deltas
- Estuarios

2. A formación das rochas sedimentarias

As rochas sedimentarias fórmanse por **diaxénese** dos sedimentos acumulados no fondo das concas sedimentarias.

Sedimentos

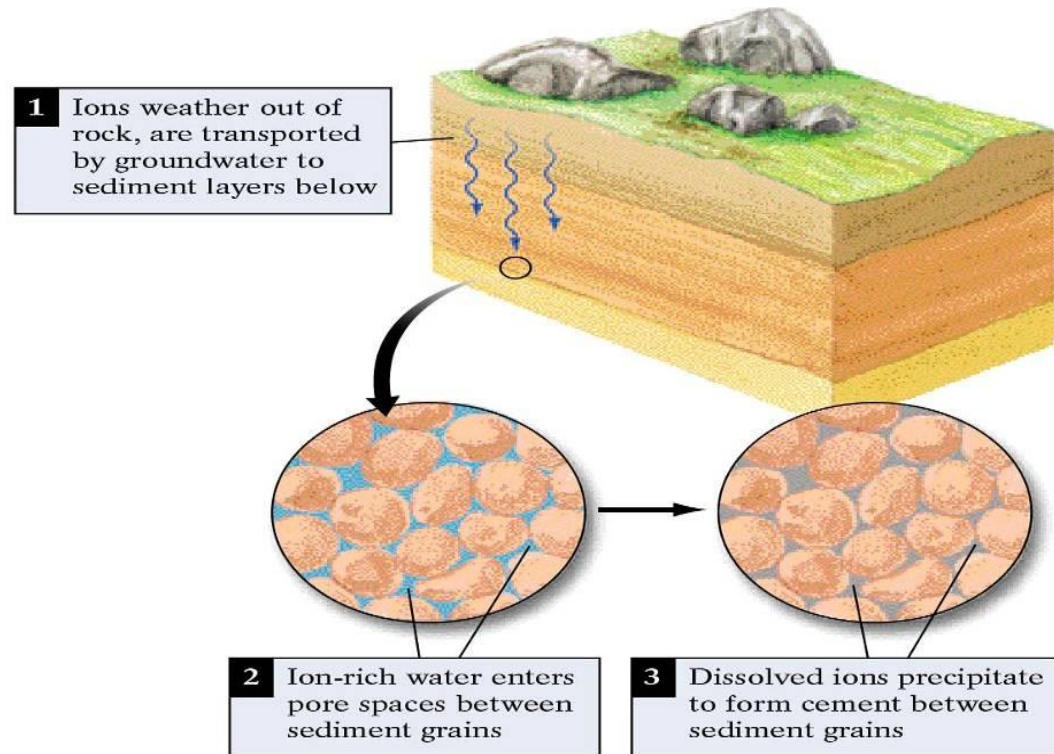
Partículas soltas de distinta natureza que se depositan nas concas sedimentarias

- **Fragmentos minerais**: poden ser de tamaño variable (bloques, grava, area, limo, ...)
- **Substancias disoltas na auga**: adoitan ser sales, que debido a cambios físico-químicos no medio, precipitan e depositanse no fondo.
- **Restos dos seres vivos**: poden proceder de seres que morreron na conca ou que foron arrastrados ata ela (fósiles).

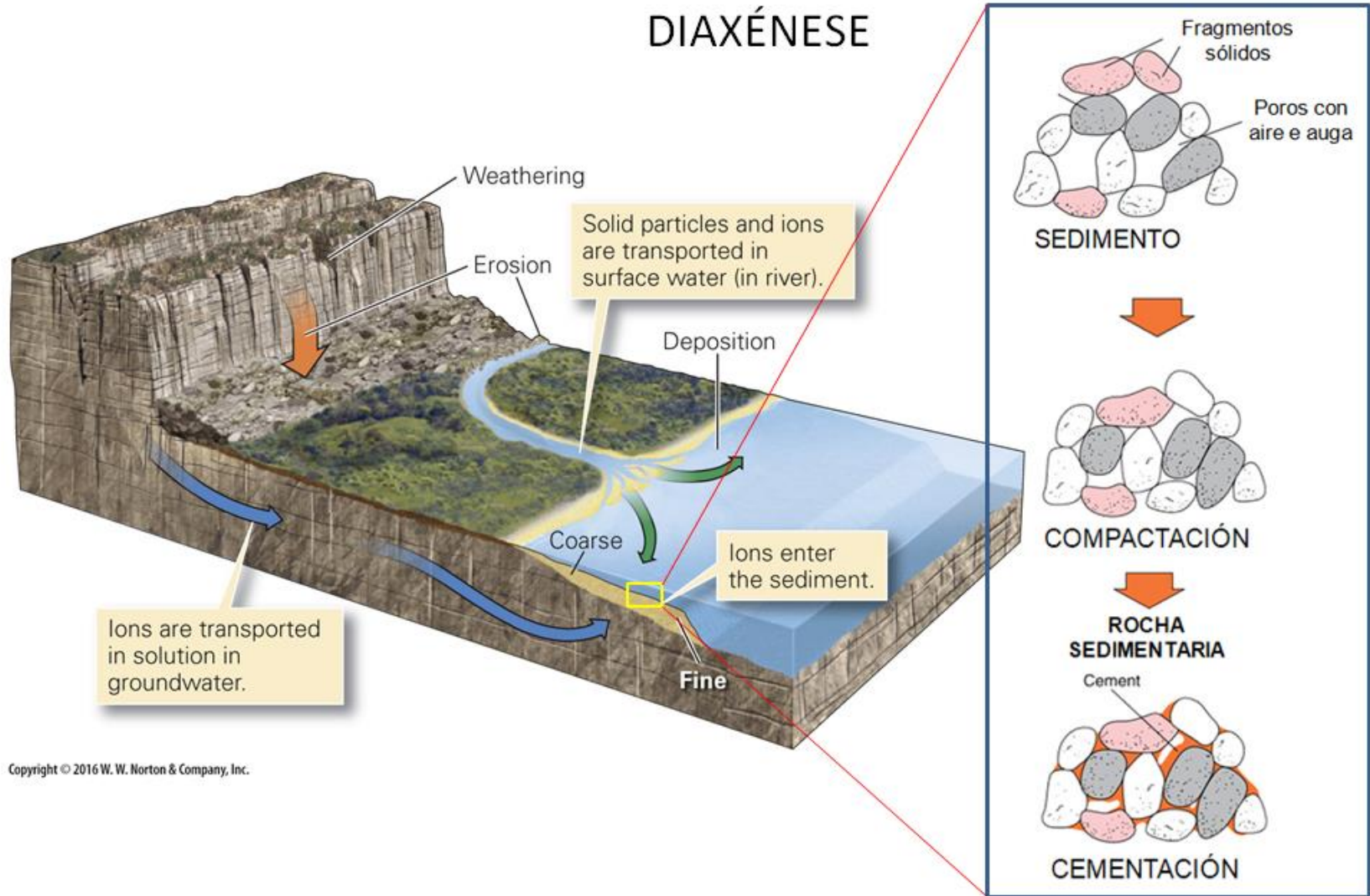
2.1. Diaxénese

Conxunto de procesos mediante os cales un sedimento transformase nunha **rocha sedimentaria**.

O proceso iníciase no momento no que se deposita o sedimento ata acadar uns 10 km de profundidade, conforme é enterrado pola chegada de novos sedimentos.

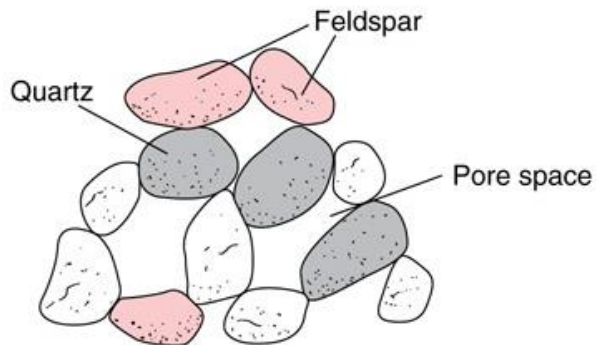
DIAXÉNESE

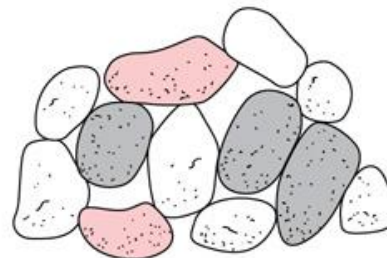

SEDIMENTO

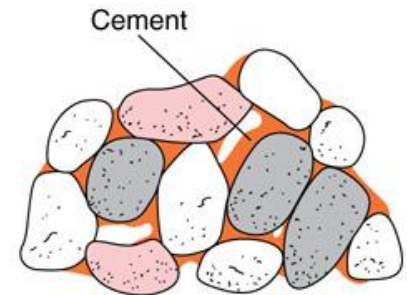
**ROCHA
SEDIMENTARIA**

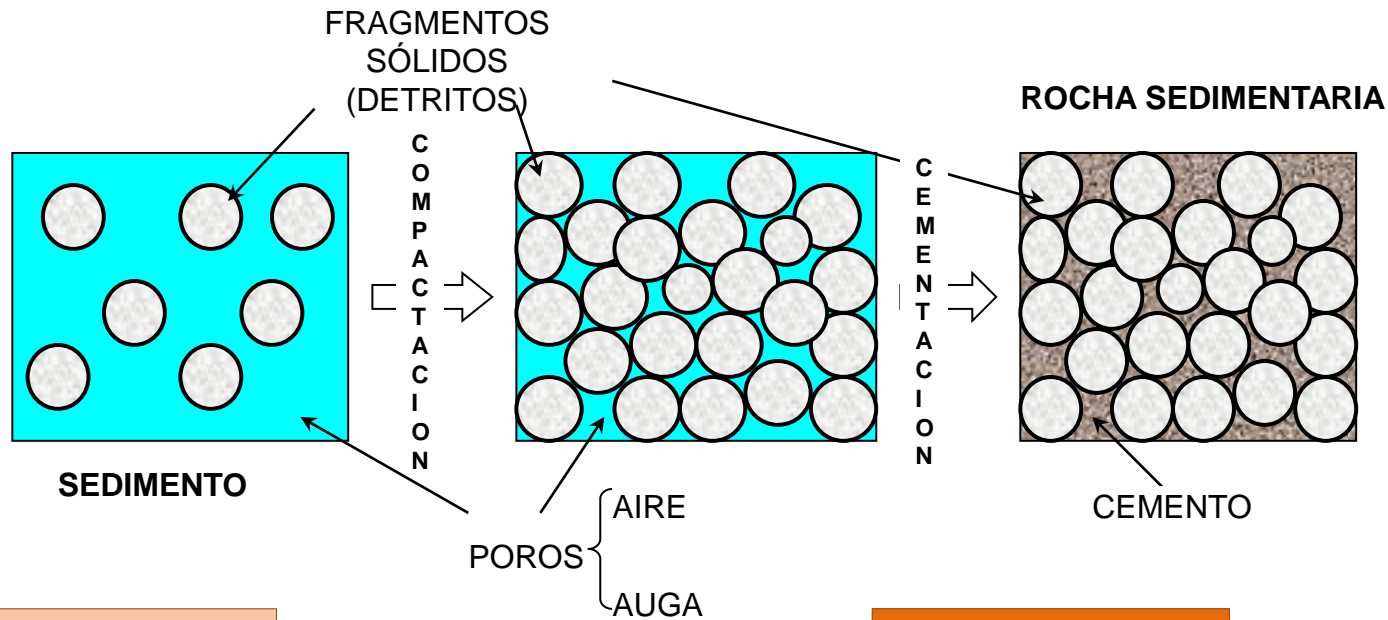
A After deposition

B Compaction

C Cementation

Compactación

É a **reducción do tamaño do poro** entre os sedimentos e a **expulsión** dunha parte do **aire** e a **auga** que contiña.

Este proceso acontece a medida que os sedimentos son enterrados pola presión das capas supraxacentes.

Como consecuencia diminúe o volumen da capa dos sedimentos.

Cementación

Prodúcese pola **precipitación** nos intersticios dos sedimentos dalgunhas das **substancias disoltas na auga** que actúan como cementos.

Adoitan ser **carbonatos**, **sílice** ou **compuestos de ferro**.

Metasomatismo ou desprazamento

É a substitución dalgúns minerais do sedimento orixinal por outros de distinta composición sen que varíe o volume.

Para que se produza é necesario que os minerais do sedimento reaccionen coa auga que os rodea, o que produce un intercambio iónico entre o sedimento e a auga.

Ex: a dolomitización das rochas calcáreas en dolomías:
Ao substituírse o Ca por Mg.

Recristalización

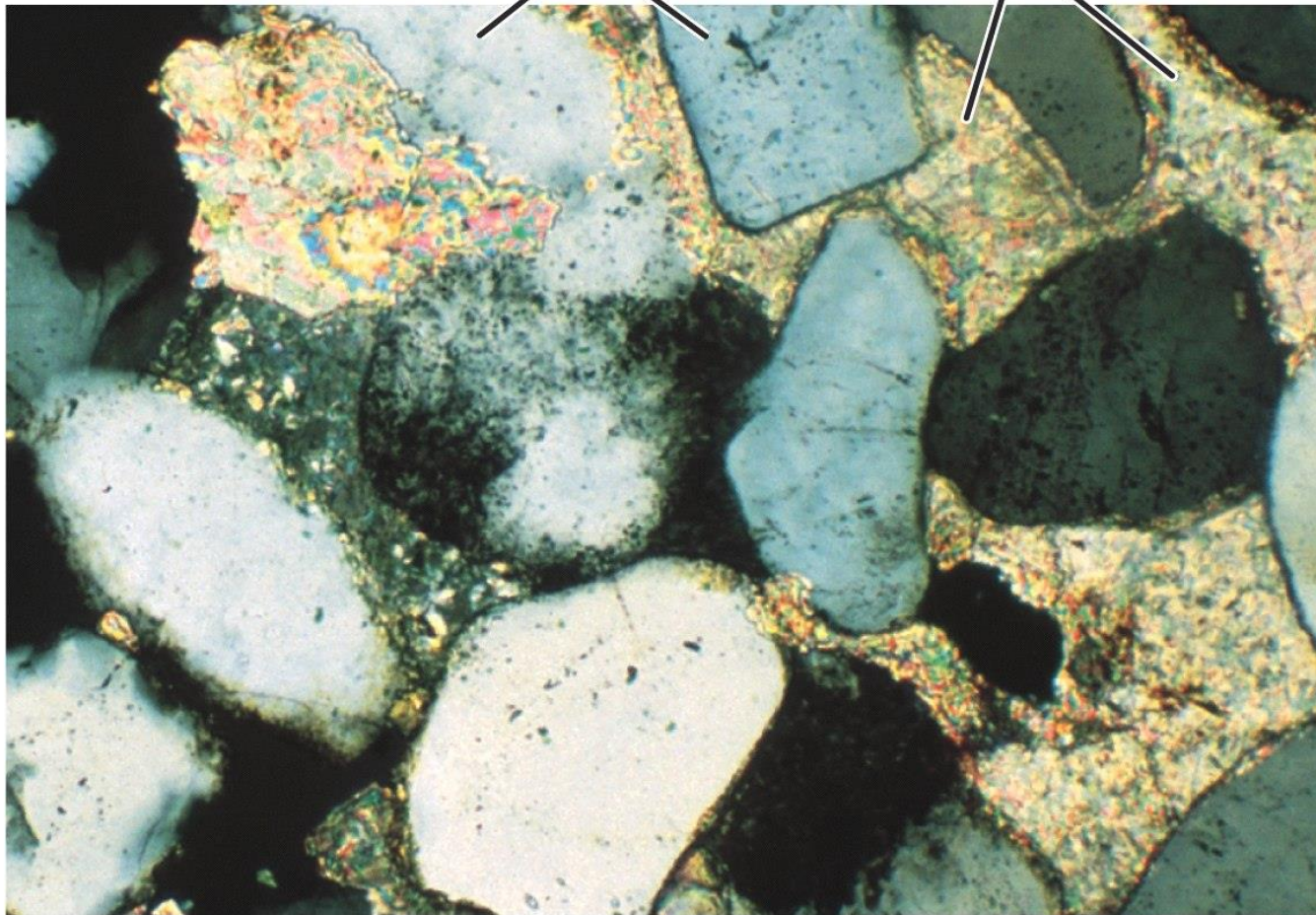
Este fenómeno acontece cando a auga intersticial dissolve parte do sedimento e as substancias disoltas volven a precipitar formando novos cristais coa mesma composición química pero xeralmente de maior tamaño

CEMENTO = MATERIAL DE PRECIPITACIÓN

CALCITA E SÍLICE PRINCIPALMENTE

Quartz sand
grains

Calcite
cement

As formacións das rochas sedimentarias

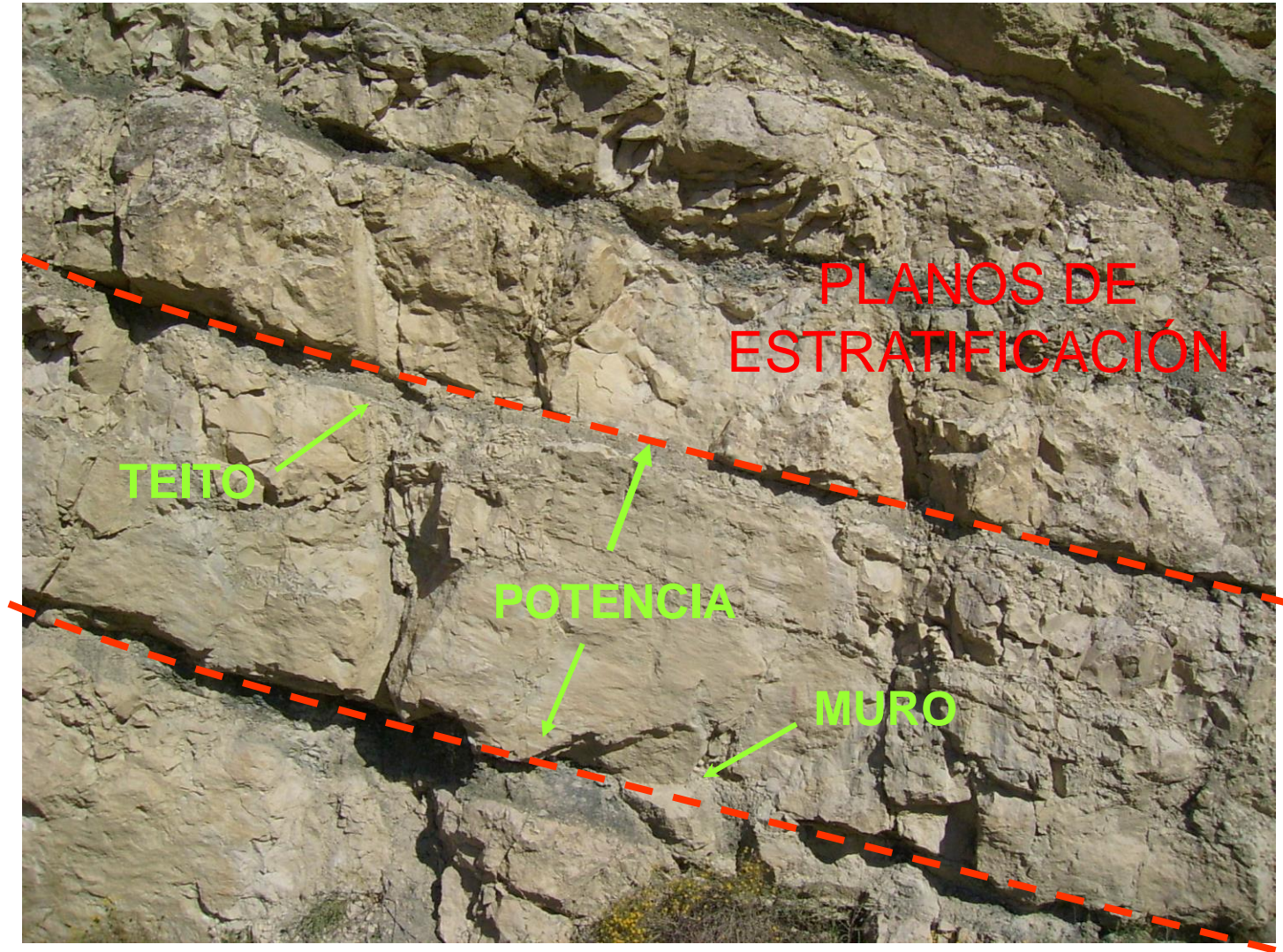
Posúen unha serie de características debidas ao seu proceso de formación:

- **Forman estratos:** dispóñense formando capas inicialmente horizontais. Que posteriormente poden ser deformadas pola acción das forzas tectónicas.
- **Presentan selección de gran:** nun estrato de rochas sedimentarias, normalmente as partículas máis grosas ocupan a parte inferior e as máis finas a parte superior.
- **Conteñen fósiles:** os procesos diaxenéticos favorecen a conservación e formación de fósiles.

ESTRUTURAS SEDIMENTARIAS

ESTRATIFICACIÓN

3. Tipos de rochas sedimentarias

- **Detríticas:** fórmanse a partir de fragmentos de distinto tamaño que se obteñen pola alteración doutras rochas preexistentes.
- **De precipitación:**
  - Por precipitación química
  - Por precipitación bioquímica
- **De orixe orgánica:** fórmanse a partir da acumulación de restos de seres vivos.

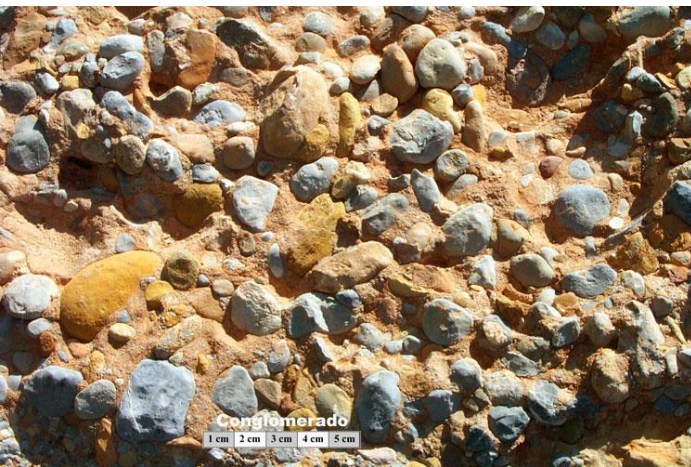
Rochas detríticas

Clasificanse
segundo o
tamaño do clasto

Conglomerados ou
ruditas

Areíscas

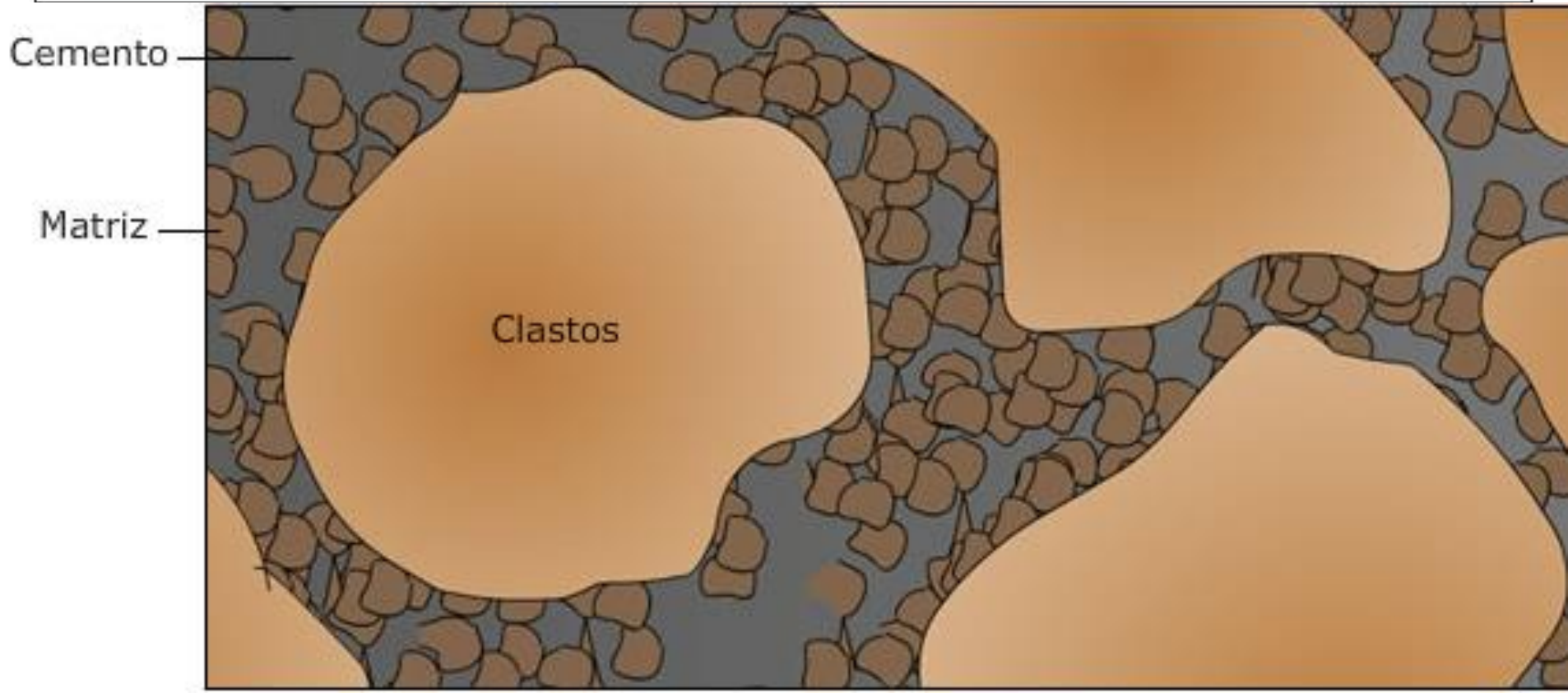
Arxilas ou lutitas

	Grava	Arena	Limo	Arcilla
diámetro	> 2 mm	2 mm - 50 micras	50 - 2 micras	<2 micras

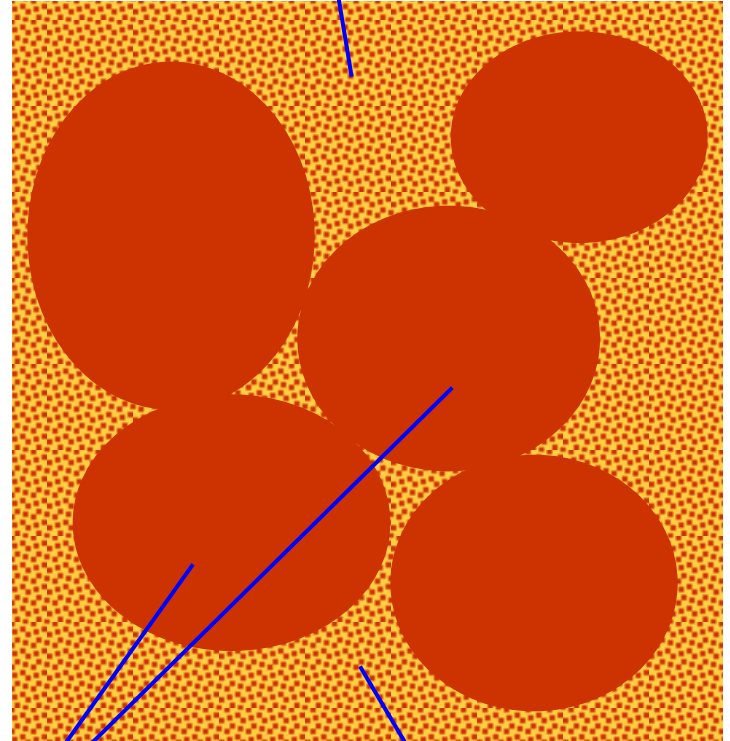
grava, arena, arcilla

ROCHAS DETRÍTICAS

CEMENTO

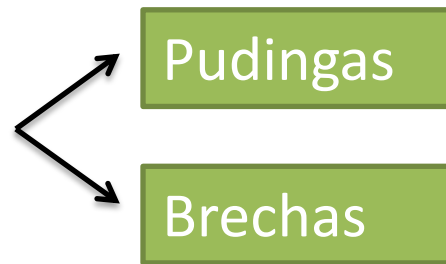
CLASTOS

MATRIZ

TEXTURA DETRÍTICA OU CLÁSTICA

Conglomerados

- Clastos $\varnothing > 2\text{mm}$
- Matriz areenta ou argilosa
- Cimento calcário ou silíceo

Pudingas

Brechas

Pudinga

- Clastos redondeados
- Indican que sufriron un transporte longo e que se desgastaron moito
- Transporte fluvial ou oleaxe

Brecha

- Clastos angulosos
- Indican que sufriron un transporte curto (apenas se desgastaron)
- Augas torrenciais, bases de acantilados e glaciares (**tillitas**)

CONGLOMERADOS

PUDINGA

BRECHA

Areíscas

- Clastos (0.06 mm - 2mm)
- Cemento de natureza variable
- A máis común é a de cuarzo
- De aspecto rugoso e permeables

Arxilas ou lutitas

- Clastos < 0.06
- Formadas por partículas de arxila ou limos.
- Soen ter unha textura branda, suave
- Impermeables
- Vólvense brandas moldeables cando absorben auga e duras cando se secan. Por iso, se empregan na fabricación de cerámicas.

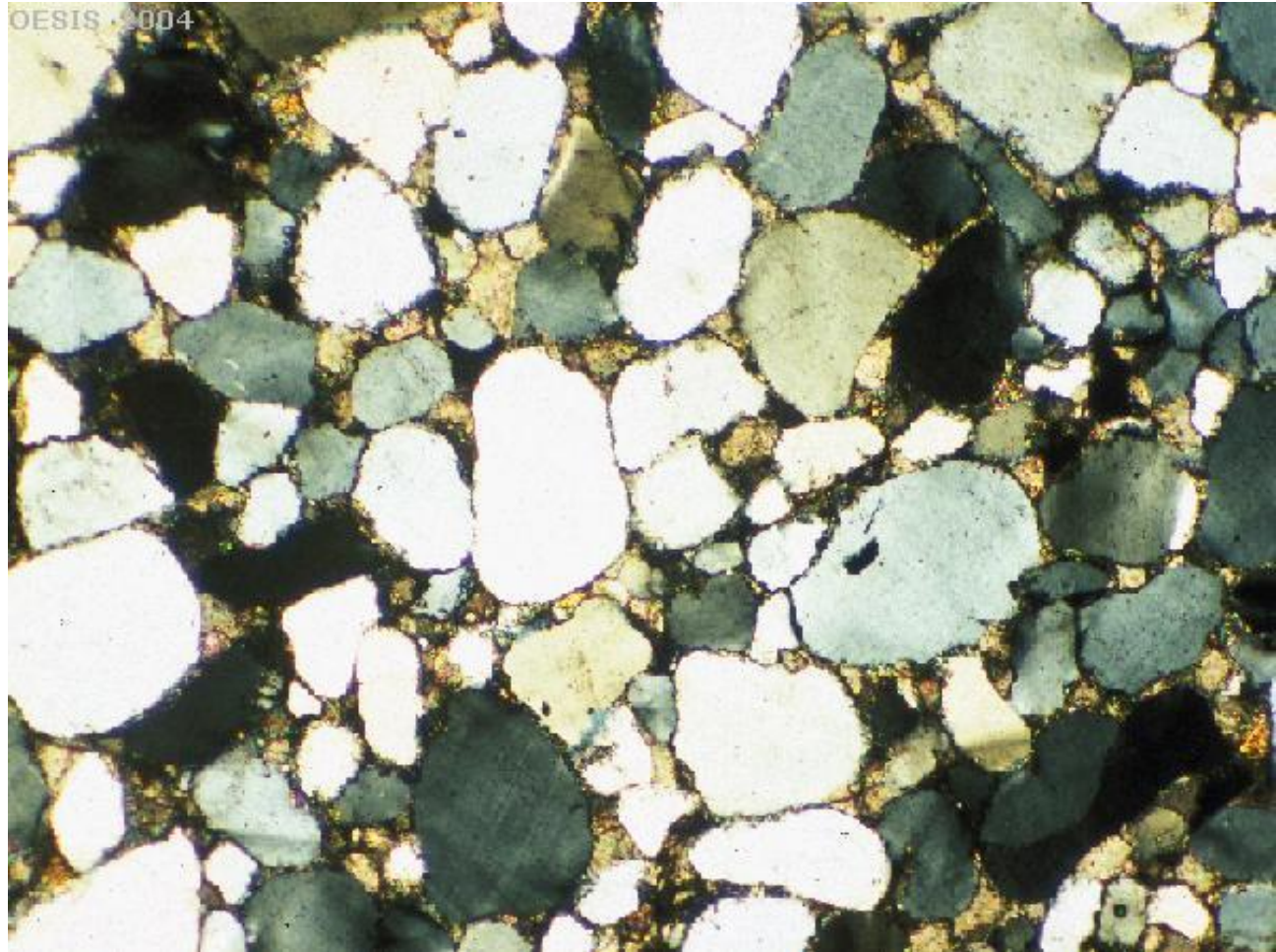
AREISCA, ARENITO, PEDRA DE GRA

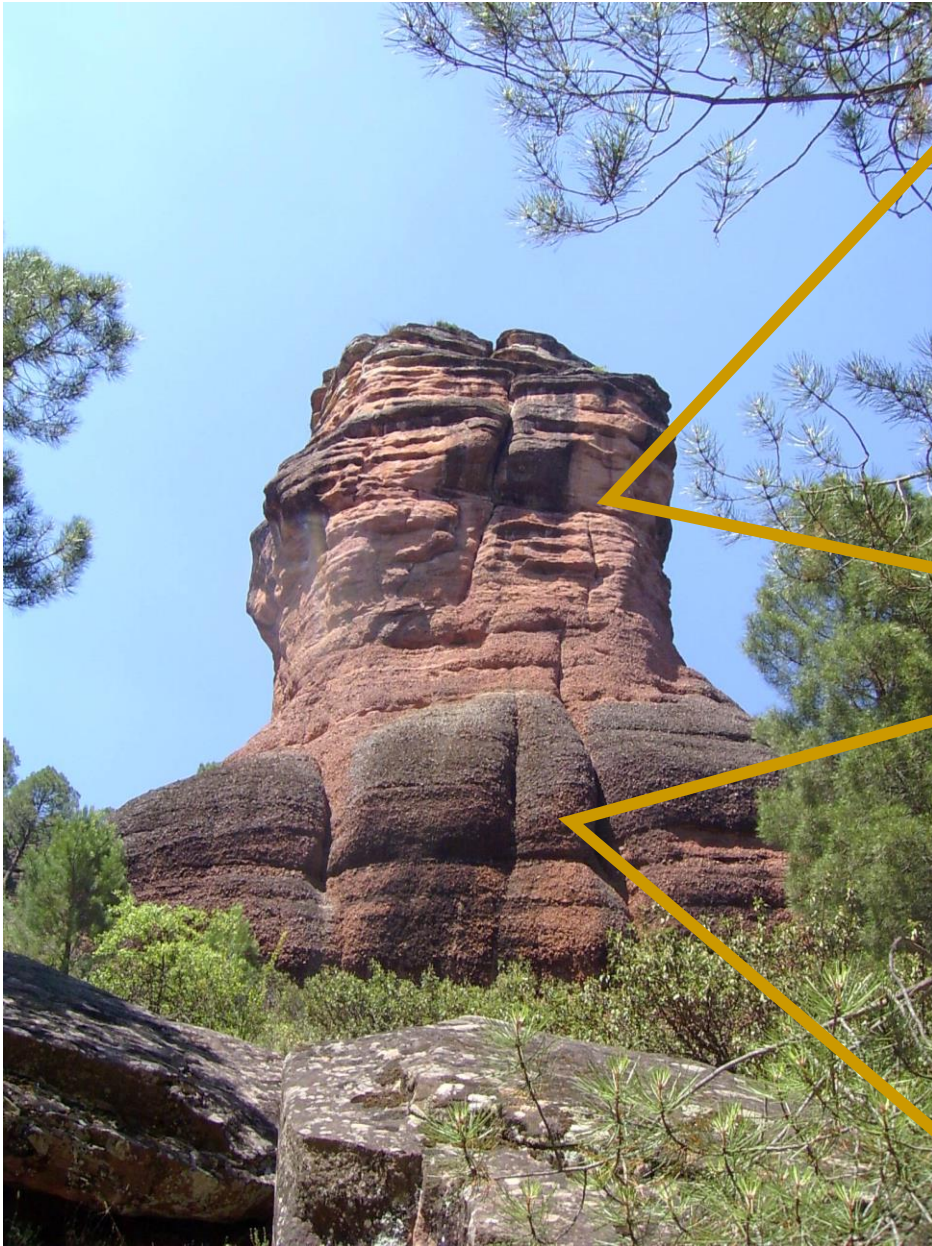

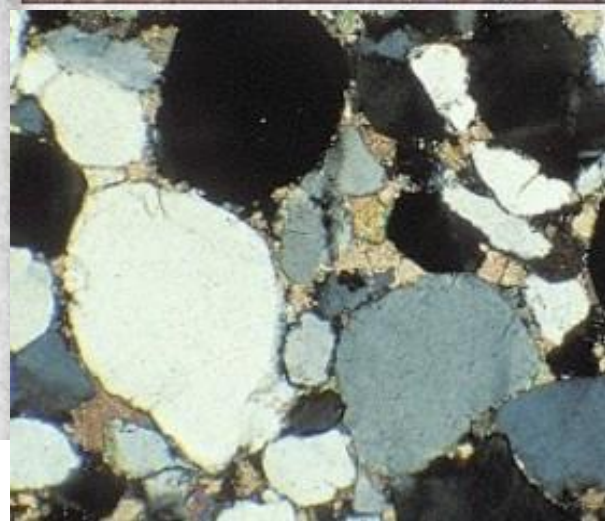
ORTOCUARCITA OU CUARZOARENITA

OESIS 2004

LUTITAS: clastos < 1/16 mm. Predominan os
minerais arxilosos

Rochas de precipitación:

Fórmanse a partir de sedimentos procedentes da precipitación de substancias na conca.

Clasifícanse en función da súa composición

Carbonatadas

Evaporitas

Silíceas

Fosfatadas

Rochas de precipitación:

Carbonatadas:

Calcarias

Formadas por calcita (Ca_2CO_3)

Reaccionan con ácidos desprendiendo CO_2 (efervescencia)

Fórmanse por :

- Precipitación química
- Por acumulación de esqueletos e cunchas calcarias

Dolomías

Formadas por carbonato cálcicomagnésico. Soen formarse por metasomatismo das calcarias (substitución de átomos de Ca da calcita por Mg)

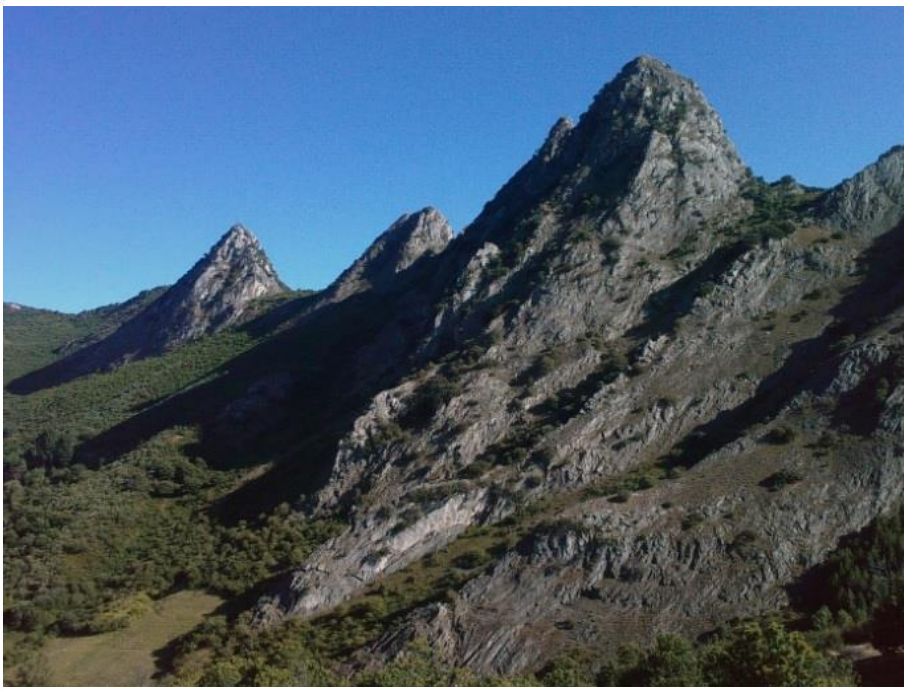

DEVESA DA ROGUEIRA (O COUREL-LUGO)

FERVENZAS DE TRAVERTINO EN PAMUKALE (TURQUÍA)

Parque natural Enciña da Lastra

Rochas de precipitación:

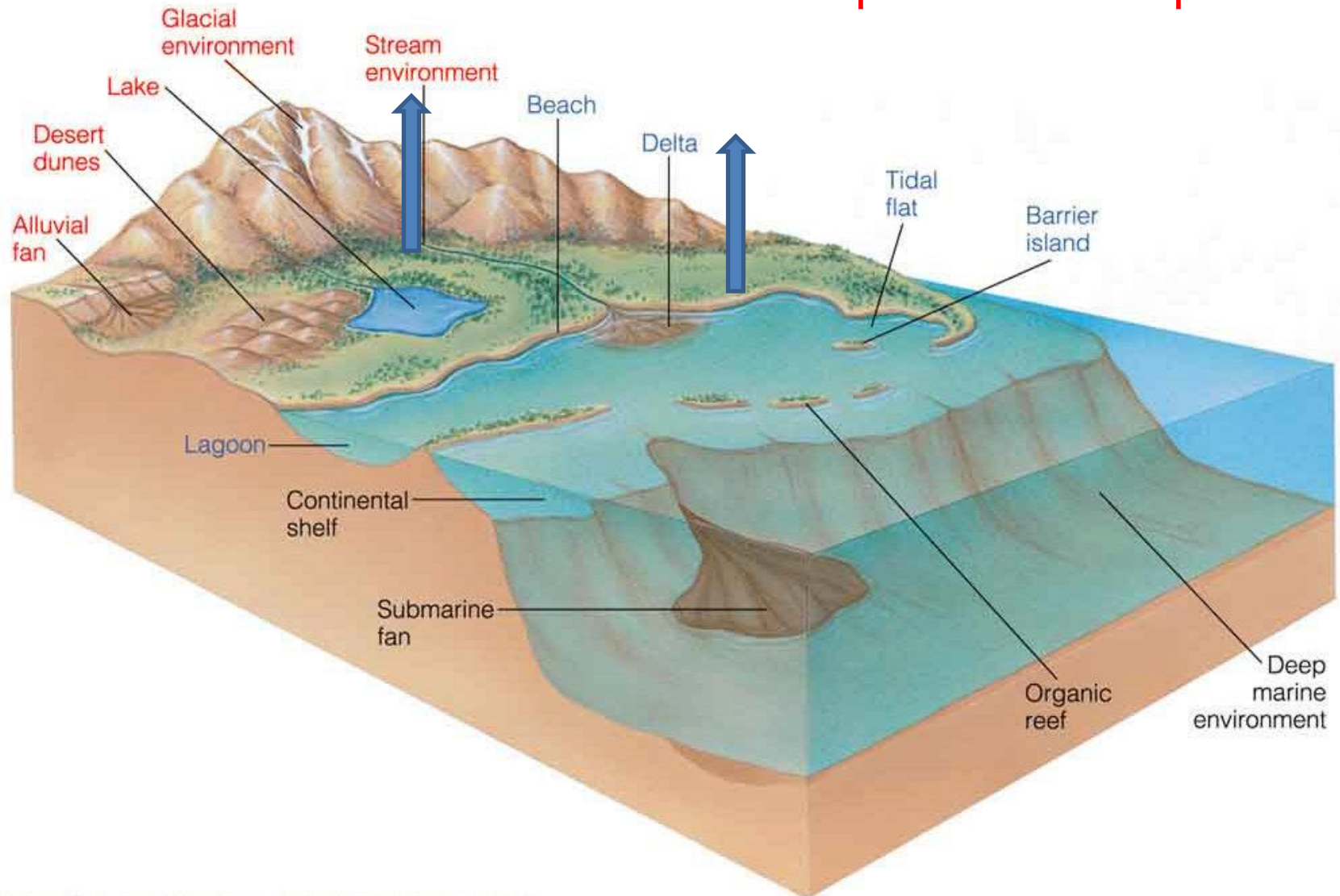
Evaporitas:

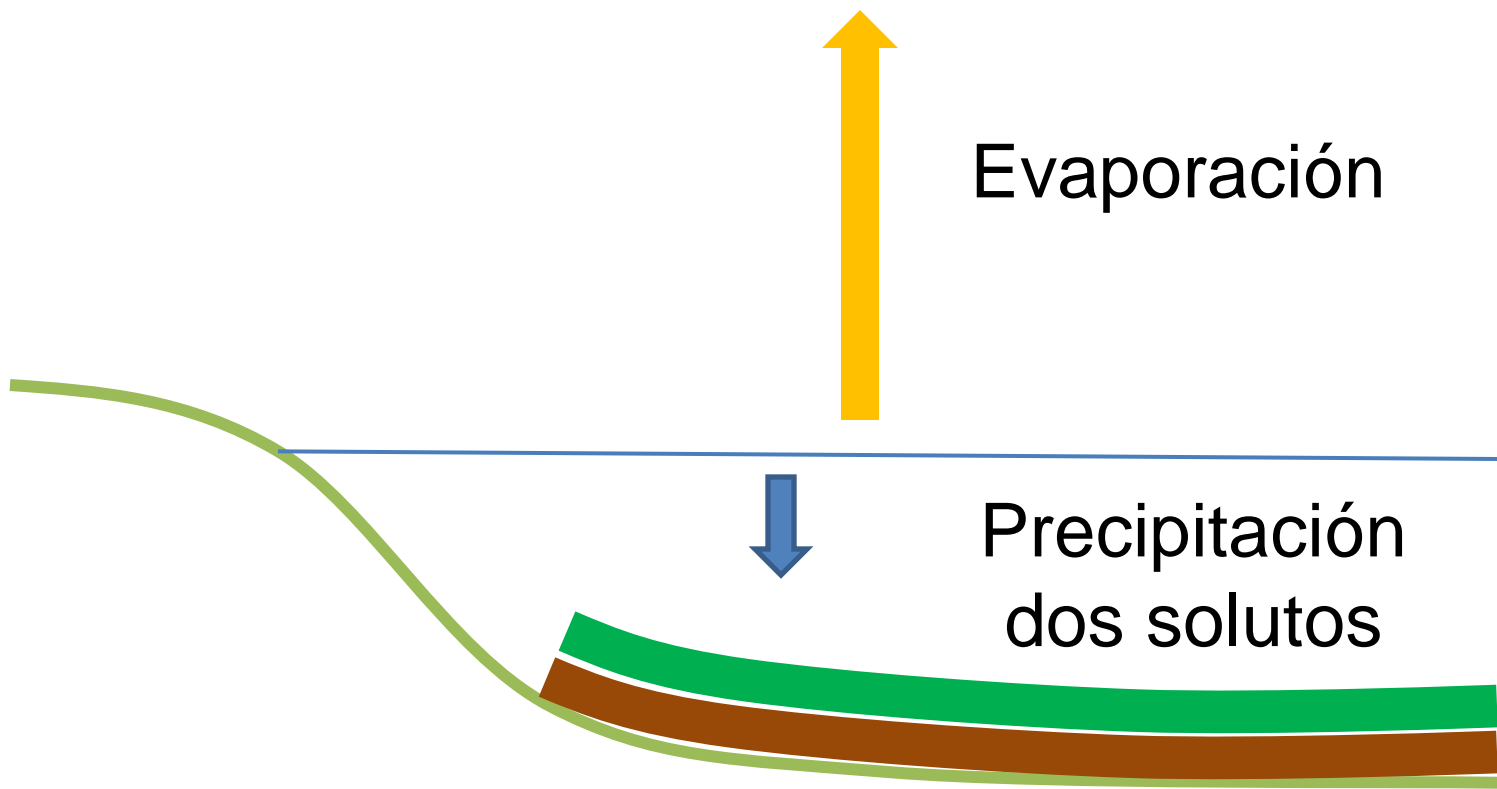
- Formadas por sales, sobre todo cloruros e sulfatos.
- Fórmanse cando evapora a auga da conca sedimentaria, como consecuencia prodúcese a sobresaturación da disolución e a súa precipitación.
- Soe darse en zonas áridas albufeiras, mares e lagoas interiores
- Destacan: o xeso, halita e silvina

ROCHAS EVAPORÍTICAS

Evaporación > Aportes

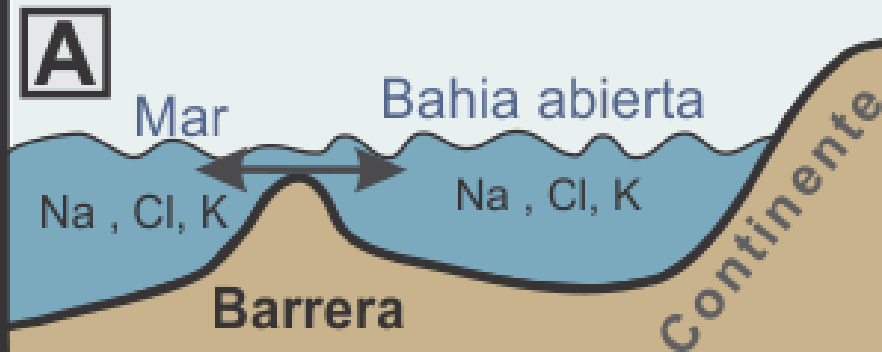

HALITA E XESO AS MÁIS IMPORTANTES

Formación de depósitos de sal

www.geovirtual2.cl

W. Griem (2016) - www.geovirtual2.cl

Mar morto

HALITA / SAL XEMA

← 5 cm →

**Cova de xesos en Sorbas
(Almería)**

Rochas de precipitación:

Silíceas:

Formadas por sílice (SiO_2)

Por exemplo o **sílex** e a diatomita (formase pola acumulación das tecas das diatomeas).

Fosfatadas:

Formadas por fosfato cálcico proveniente de excrementos de aves, ...

Ex: **guano**

Sílex: composto de sílice. A partir de diatomeas ou esponxas.

Isla de guano

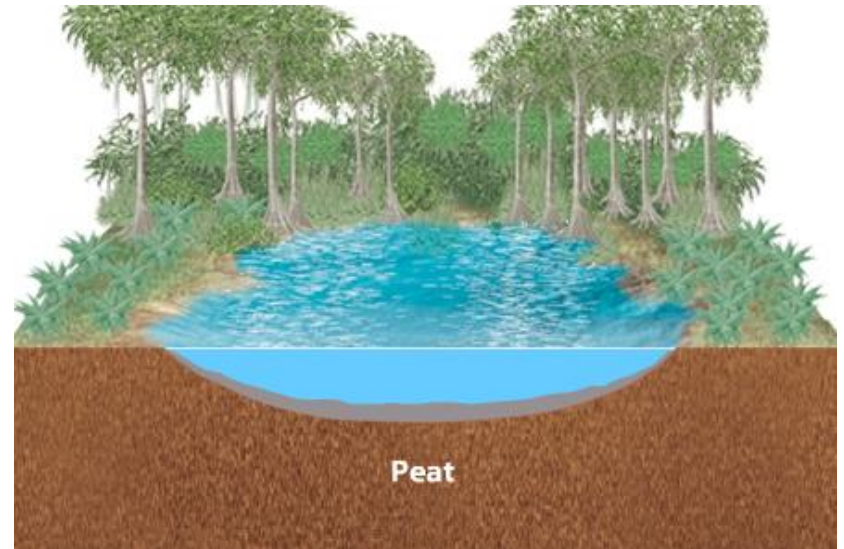
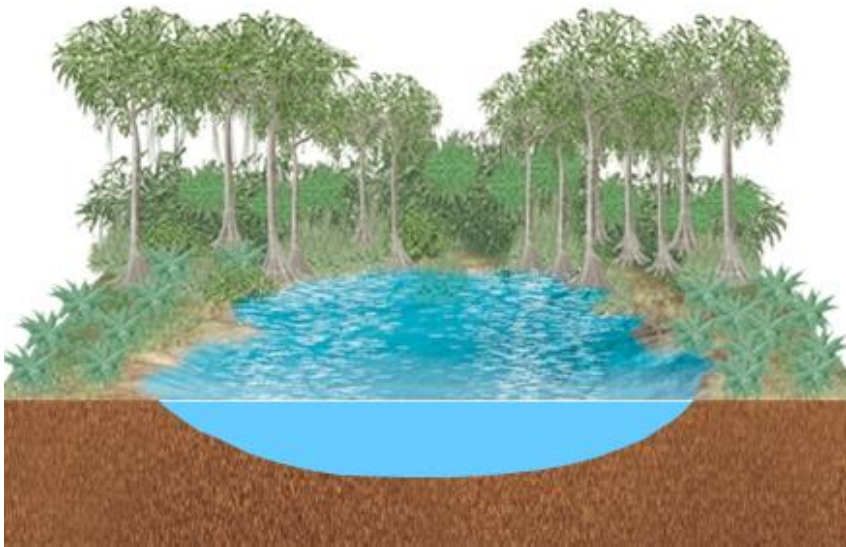
Rochas de orixe orgánica:

- Son os denominados **combustibles fósiles**.
- Fórmanse a partir da transformación de restos de seres vivos por procesos de descomposición por bacterias anaerobias.

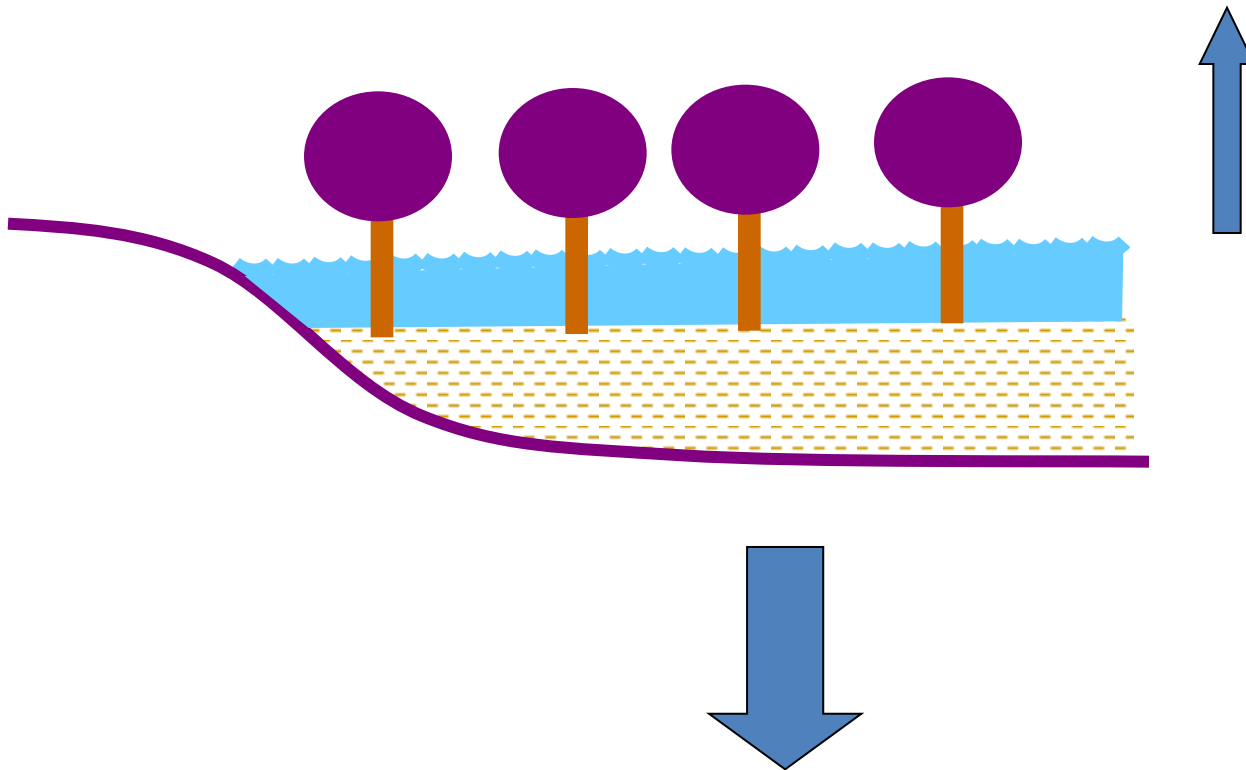

CARBÓN

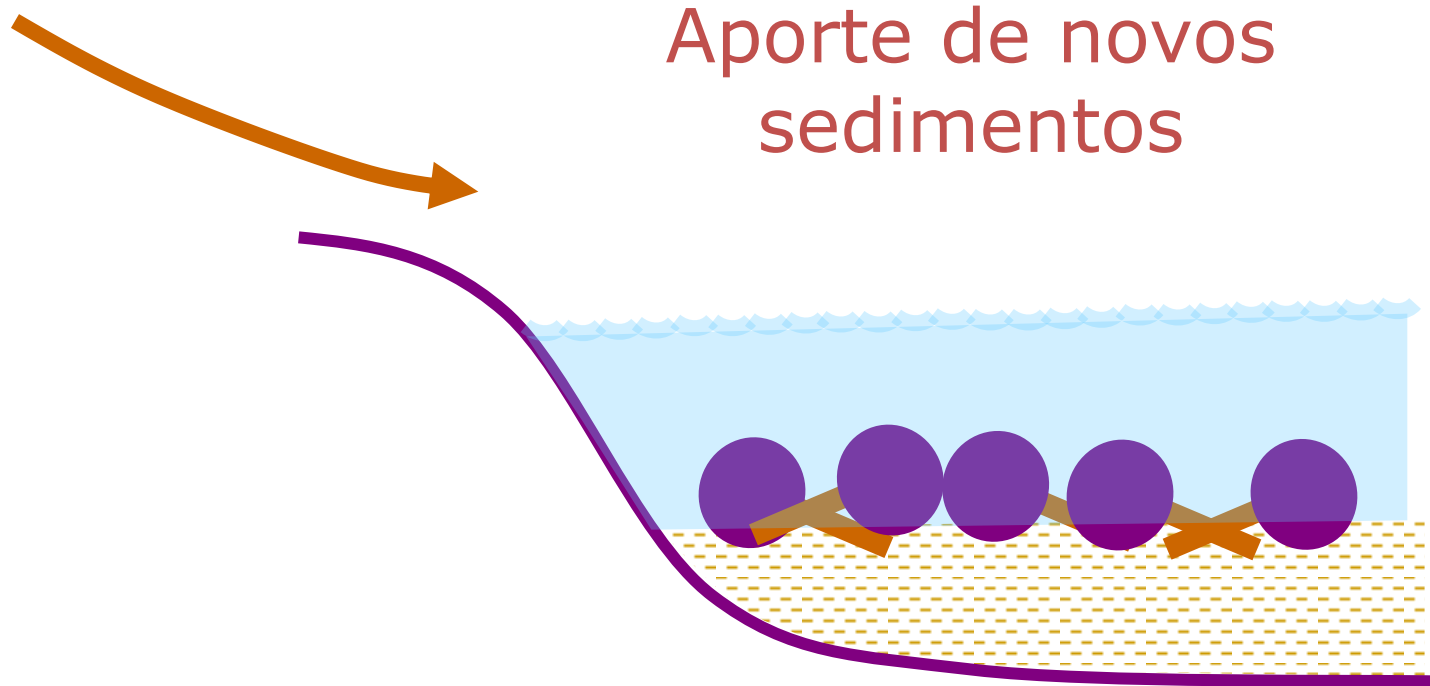
Fórmase a partir de restos vexetais en zonas pantanosas, lacustres ou costeiras.

Desenvolvemento de vexetación palustre

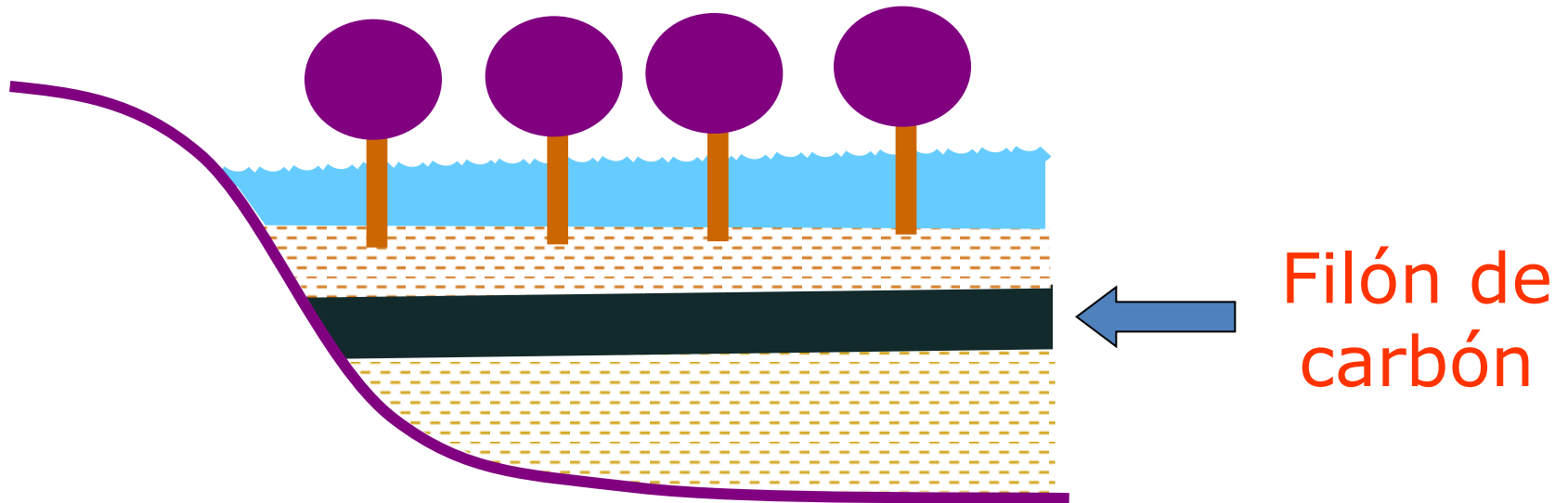

Asolagamento e fermentación anaeróbica

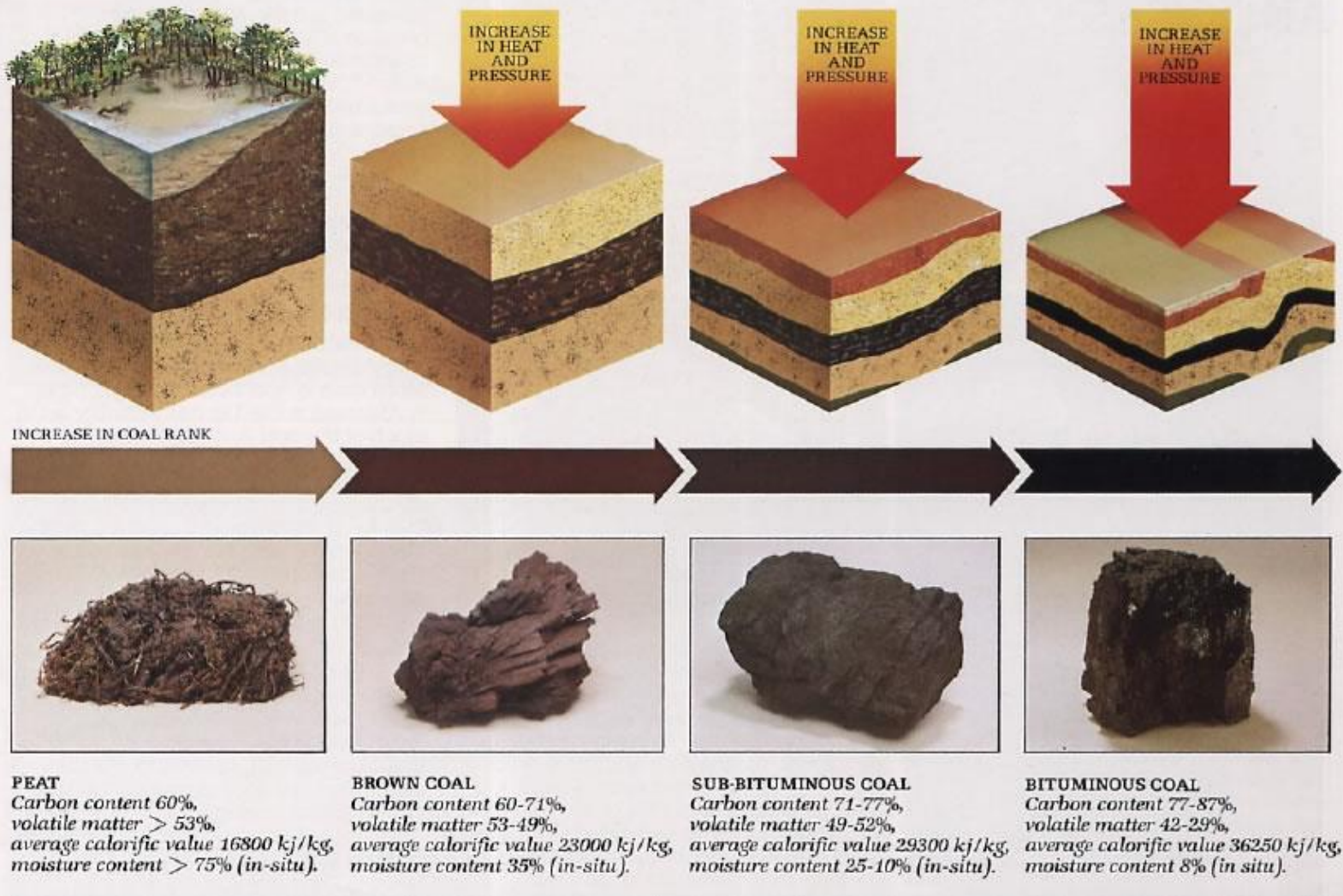
Compactación do carbón pola presión

Repetición do proceso

TIPOS DE CARBÓN

CHANGES IN RANK OF COAL

TURBA

LIGNITO

HULLA

ANTRACITA

TURBA EN CORRUBEDO

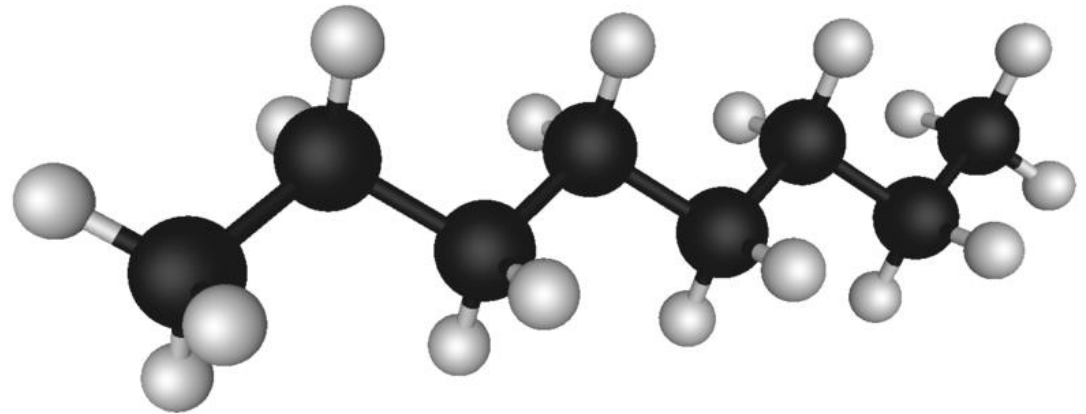

LIGNITOS EN MEIRAMA

PETRÓLEO

Fórmase a partir de restos de organismos, sobre todo plancton mariño.

Mestura de hidrocarburos: sólidos, líquidos e gasosos

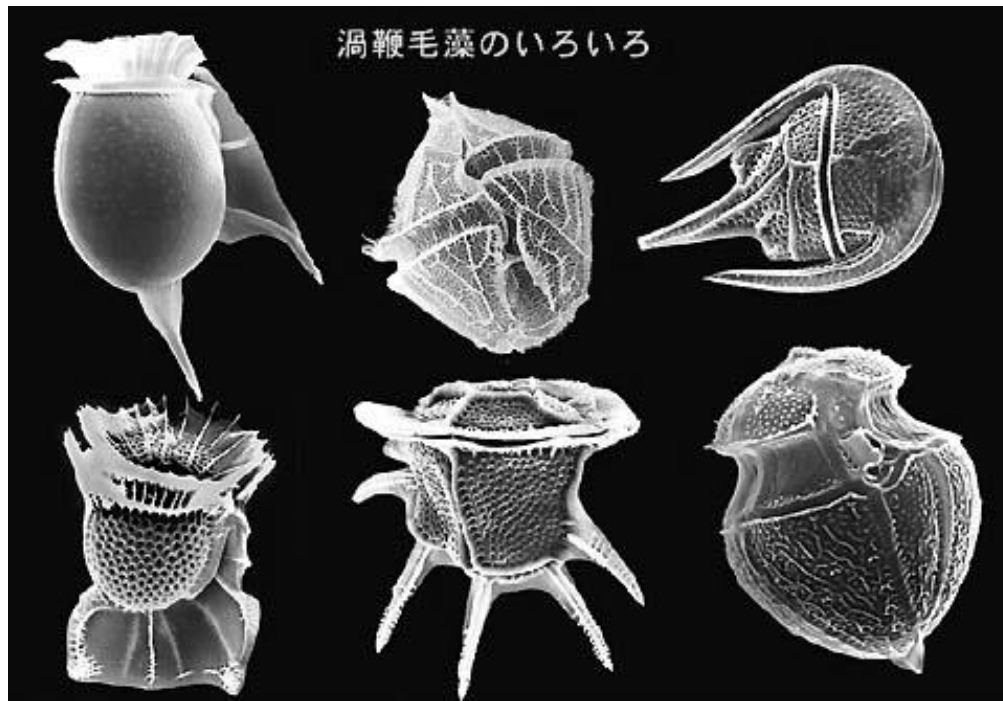
Petróleo

(del griego: πετρέλαιον,
lit. «aceite de roca»)

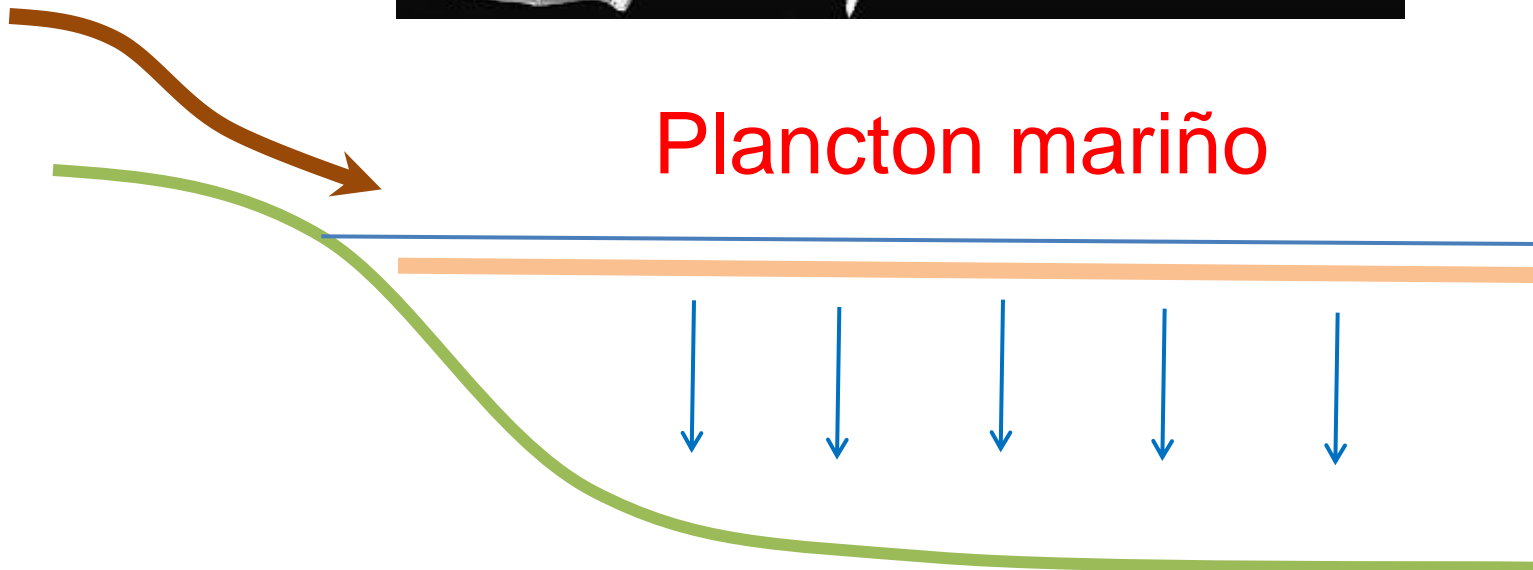
Petroleum has been used by humans for millennia, originally for fires and warfare. In the Middle East, oil fields were exploited for naphtha, tar, and kerosene in the 8th to 12th centuries.

These early users depended on seeps (like this modern one), where petroleum rises naturally because of subsurface pressure.

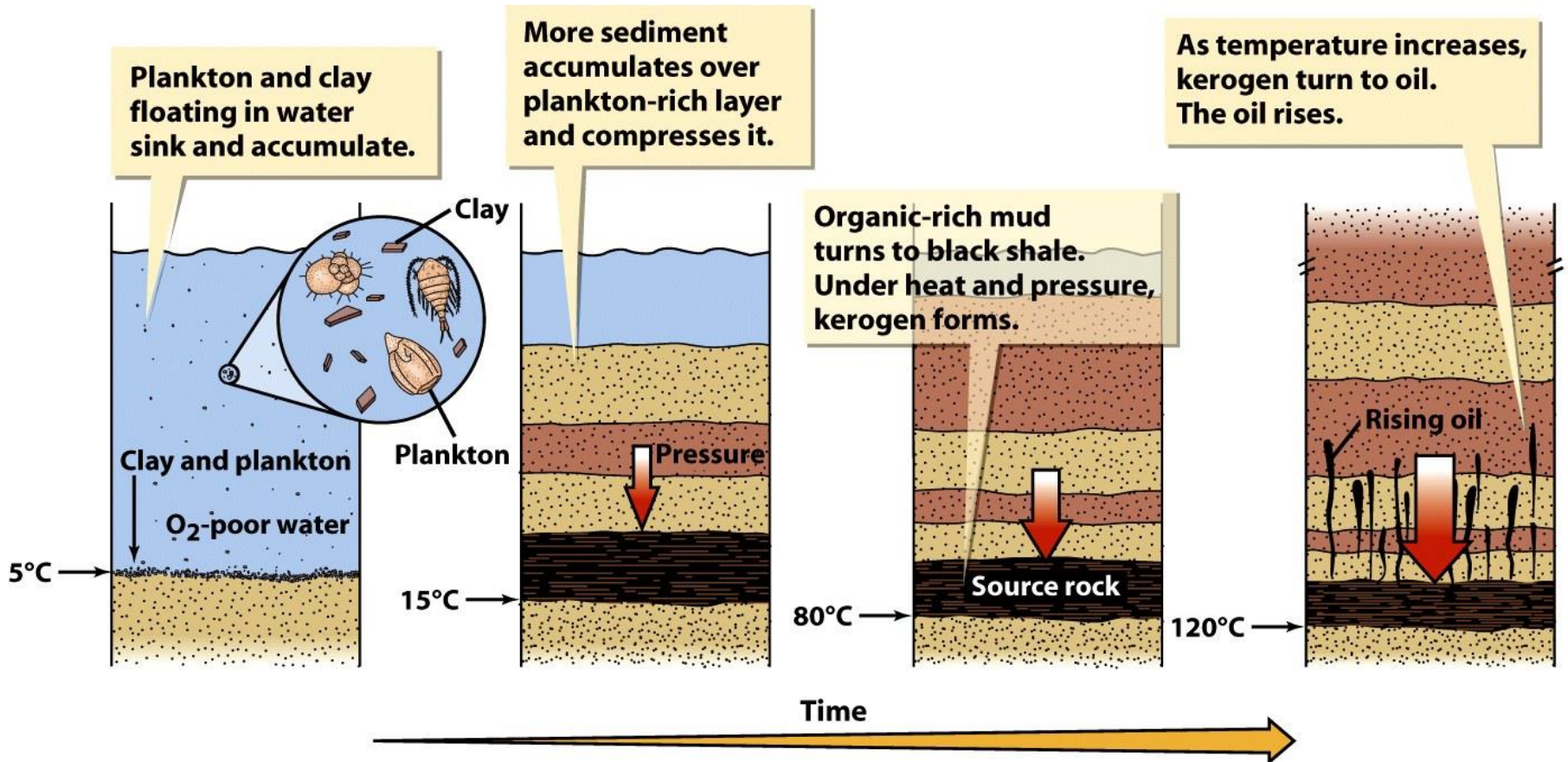

Plancton mariño

Fermentación – querógeno Maduración

Maduración migración

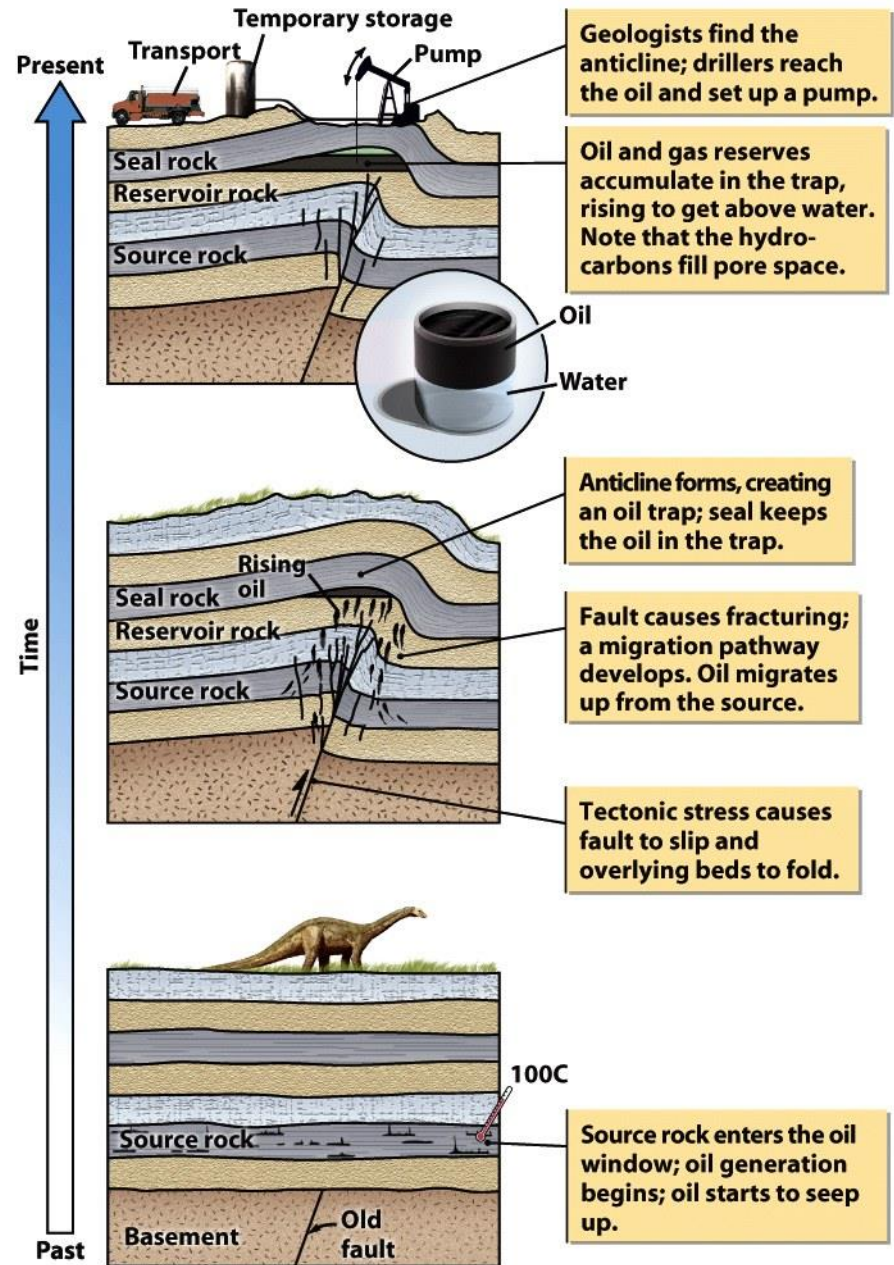
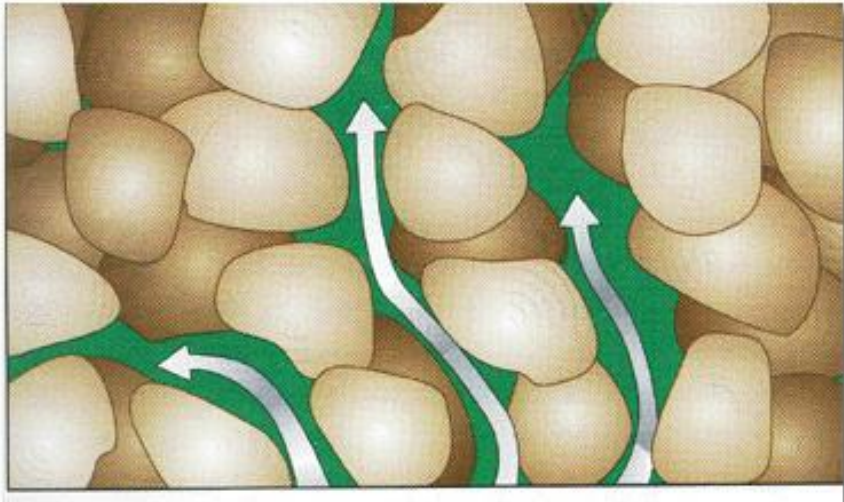

Figure 14-8 Earth: Portrait of a Planet 3/e
© 2008 W. W. Norton & Company, Inc.

TRAMPA PETROLÍFERA

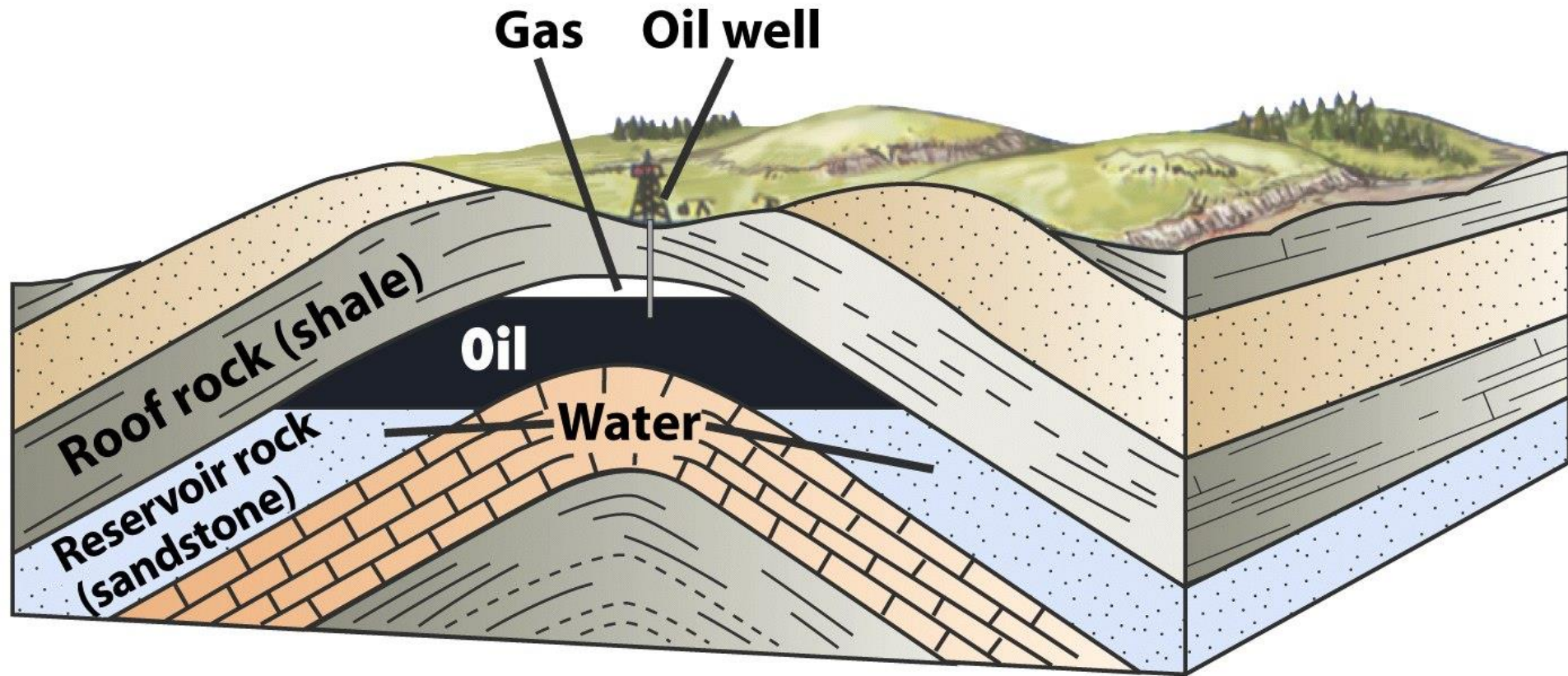

Figure 11-10 Environment, 5/e
© 2006 John Wiley & Sons